

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Radka Michálková

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití médií ve volném čase žáků druhého stupně základních škol

Vypracoval: Radka Michálková
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.
České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Radka Michálková

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za ochotu, odborné vedení této práce a hlavně trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Abstrakt

Bakalářská práce na téma: „Využití médií ve volném čase žáků druhého stupně základních škol“ má teoreticko-empirický charakter. V teoretické části se seznámíme s pojmem volný čas, s pohledy a funkcemi volného času. Dalším okruhem bude vysvětlení rozdílu organizovaného a neorganizovaného trávení volného času. Hlavní kapitola této práce je zaměřena na média – tištěná a elektronická. Vyjmenujeme si jednotlivé druhy a k jakému účelu mohou pubescenti jednotlivé druhy médií využívat. Empirická část je prováděna výzkumným šetřením prostřednictvím dotazníku, který byl rozdán na dvě základní školy.

Klíčová slova

Volný čas, volnočasové aktivity, pubescent, média, organizované a neorganizované trávení volného času

Abstract

The bachelor thesis is focused on the theme of “Using media in the free time of the second degree school children”. The work has theoretically-empirical character. In the first, theoretical portion are described different concepts of free time, points of view and functions of free time. The other part contains elucidation of the difference between organized and disorganized spending of time. The main chapter is aimed at the media – printed and electronic. There are named individual kinds of media and for what purpose they can be used by pubescents. The last, empiric part is made by the research investigation. It is based on the questionnaire, which was collected from two of secondary schools.

Key words

Free time, leisure time activities, pubescent, organized and disorganized spending of free time

Obsah

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Volný čas	10
1.1.1 Pojem volný čas	10
1.1.2 Pohledy na volný čas.....	11
1.1.3 Funkce volného času.....	12
1.2 Volnočasové aktivity	14
1.2.1 Organizované trávení volného času.....	14
1.2.2 Neorganizované trávení volného času.....	16
1.3 Žáci druhého stupně základních škol	18
1.3.1 Střední školní věk.....	18
1.3.2 Starší školní věk	18
1.3.2.1 Kognitivní rozvoj - myšlení	19
1.3.2.2 Vztahy mezi rodiči a vrstevníky.....	19
1.3.2.3 Rozvoj identity	20
1.3.2.4 Volnočasové aktivity pubescentů	20
1.4 Média	22
1.4.1 Pojem média	22
1.4.2 Členění médií	23
1.4.3 Funkce médií.....	25
1.4.4 Druhy médií	25
1.4.4.1 Tištěná média	25
1.4.4.2 Knihy	26
1.4.4.3 Časopis	27
1.4.4.4 Noviny	28
1.4.4.5 Elektronická média.....	29
1.4.4.6 Rozhlas	29
1.4.4.7 Televize	30
1.4.4.8 Počítač a Internet	31
2 PRAKTICKÁ ČÁST	34
2.1 Výzkumné šetření.....	34
2.2 Cíle výzkumu	34
2.3 Výzkumné otázky	34
2.4 Výzkumné metody.....	34
2.5 Charakteristika výzkumného souboru.....	35

2.6	Vyhodnocení výzkumných otázek	47
2.7	Diskuze	51
3	ZÁVĚR	52
4	POUŽITÁ LITERATURA.....	53
5	SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Současný životní styl pubescentů i dospělých je výrazně ovlivněn médii. Média ovlivňují především chování, rozhodování i vztahy s ostatními lidmi a mnozí lidé si tuto skutečnost ani neuvědomují. Osobní komunikace, tj. z očí do očí, je postupně nahrazena komunikací pomocí médií. Dnešní děti se zajímají spíše o elektronická média – televize, rozhlas, počítač nebo chytré mobilní telefony, internet. Již předškolní děti umějí ovládat mobilní telefon či tráví většinu času u televize. Sledování televize se stalo oblíbenější volnočasovou aktivitou pubescentů hned po surfování na internetu, nebo komunikace přes sociální síť.

Jednou z příčin, proč žáci druhého stupně základních škol využívají média ve velké míře, jsou jejich rodiče a jejich životní styl, který ve většině případů od nich přebírají. Pokud rodiče sledují pravidelně televizi a nemají žádné koníčky, se kterými by se podělili se svými dětmi, je pravděpodobné, že děti budou také pasivně trávit svůj volný čas. Někteří rodiče se snaží zase dát svým dětem to nejlepší, aby zapadly do dnešní doby obklopené médii. Kupují jim drahé mobilní telefony s internetem, tablety nebo i vlastní televize do jejich pokoje.

Rodiče by měli ukázat svým dětem, jak správně využívat média, jak tištěná, tak elektronická. Měli by je naučit, jak správně nakládat s knihami, jak vyhledávat v různých encyklopediích, navýkat je sledovat dokumentární filmy, kde se dozví více zajímavých informací. Také by je měli informovat je o nebezpečích, které se se mohou vyskytnout na internetu.

Hlavním cílem této bakalářské práce je charakterizovat a analyzovat využití médií ve volném čase žáků druhého stupně základních škol. Dále se pokusíme zjistit, jakým způsobem a k jakému účelu pubescenti konkrétně média využívají. V dnešní elektronicky vyspělé době je zřejmé, že u pubescentů poklesl zájem o tištěná média a naopak vzrostl zájem o internet.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola věnuje pozornost definici pojmu volný čas, k čemu slouží a proč je důležitý, jaké funkce mohou plnit jednotlivá výchovná zařízení a z jakých různých úhlů pohledů můžeme na volný čas nahlížet. Pubescenti se během života zapojují do různých volnočasových

aktivit, jak organizovaných tak neorganizovaných. Tomuto tématu se věnuje druhá kapitola. Následují – třetí kapitola se zaměřuje na pubescenty samotné, především na jejich tělesné, duševní a biologické vlastnosti a na jejich pohled na volnočasové aktivity. Poslední – čtvrtá kapitola se soustředí na média, a to jak na tištěná, tak i na elektronická. Jsou zde vysvětleny základní pojmy a funkce médií a potenciální pozitivní či negativní vliv jednotlivých druhů médií na žáky druhého stupně základních škol.

Empirická část se věnuje metodologii výzkumu, kde bude dominovat anonymní dotazník pro žáky druhého stupně základních škol. Dále jsou staveny cíle pro teoretickou část. Data získaná z dotazníků jsou následně vyhodnocena a interpretována.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Volný čas

Definicí volného času se věnuje mnoho odborníků a bylo vydáno i mnoho publikací. Názory odborníků se prolínají a do určité míry se mohou i odlišovat. Cílem volného času u dětí a mládeže je naučit rozumně svůj nepracovní čas využívat, podporovat rozvoj osobnosti a vytvořit celoživotní zájem o volnočasové aktivity.

1.1.1 Pojem volný čas

V této podkapitole definujeme pojem volný čas a zdůrazňujeme, jak je důležité pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže.

Volný čas je nezbytnou součástí našeho života. Vyvolává v člověku příjemné představy. Můžeme se věnovat činnostem, které máme rádi a přinášejí nám pocity radosti a uvolnění. Slouží nám k regeneraci sil, zábavě a odpočinku. Volný čas můžeme také definovat jako opak povinností nebo nutné práce, „z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny a domácnosti“¹ Bio-fyziologické potřeby člověka (tj. jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče) nejsou také součástí volného času.

Dnešní doba je velmi uspěchaná a pro mnohé pracující je volný čas cennou a dlouhou očekávanou odměnou. Pro jiné, kteří mají mnoho volného času, může znamenat volný čas problém – nudí se, neví co s volným časem a neví, jak jej správně naplnit. Podobná situace se promítá i do života dětí a mládeže. Přechodem na druhý stupeň je dítě vystaveno mnoha změnám, zatížené novými úkoly a vyučovacími předměty, se kterými se musí vyrovnávat. Domácí úkoly většinou píší ve škole a přípravě na druhý školní den věnují děti nedostatek času. Více času věnují svým zálibám a koníčkům, v horším případě se toulají ulicemi a v tom nejhorším případě experimentují s různými zakázanými a škodlivými látkami. Samozřejmě bychom našli i skupinku žáků, kteří se poctivě připravují denně na každé vyučování a vypracovávají

¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 13

domácí úkoly. Naopak těmto žákům volný čas nic neříká. Každé dítě tráví svůj volný čas jinak.

Němec uvádí, že „specifickou zvláštností volného času a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti nemají dost zkušeností a poznatků, aby se správně orientovaly v různých oblastech zájmové činnosti, potřebují citlivé a nenásilné vedení a vhodně motivovanou pestrou nabídku činností, z nichž si dobrovolně vyberou.“² Míra ovlivňování závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru výchovy v rodině.

1.1.2 Pohledy na volný čas

Na volný čas se můžeme dívat z různých úhlů pohledů. Můžeme posuzovat volný čas např. z hlediska ekonomického, sociologicky a sociálně-psychologického, politického, zdravotně-hygienického a z hlediska pedagogicko-psychologického.

Z pohledu ekonomického je volný čas pouze prosperujícím odvětvím. Společnost investuje do zařízení spíše pro výdělek a komerci než aby splňovala výchovnou a vzdělávací funkci. Lidé žijící v odlišných společnostech jsou ochotni (resp. mohou) využívat pro volný čas odlišné množství finančních prostředků a to i svědčí o úrovni společnosti. Je známo, že zregenerovaní dospívající podají lepší výsledky nejen ve školním prostředí, ale i lépe zvládají mezilidské vztahy.

Sociologické a sociálně-psychologické hledisko sleduje, jak by volnočasové aktivity měly přispívat k utváření mezilidských vztahů. Na využívání volného času u dětí má vliv sociální prostředí a rodina. Především rodiče jsou svým dětem příkladem. Pokud rodina zastává svoji výchovnou funkci negativně, snaží se škola, výchovná zařízení a jiné subjekty nahradit tento nedostatek. Jelikož mají děti relativně mnoho volného času, měly by mít školy zájem na tom, jak děti tráví svůj čas mimo školní budovy. Další vlivem, silně působícím na využití volného času dětí, jsou hromadné sdělovací prostředky. Některé děti tráví většinu svého volného času před televizí nebo počítačem. Důsledkem toho je nahrazování aktivního způsobu života způsobem pasivním.

² Němec, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002, s. 17

Z hlediska politického by stát a jeho orgány do jisté míry měl ovlivňovat volný čas dětí a mládeže. Měl by zakládat a financovat zařízení pro volnočasové aktivity pro děti a mládež, formulovat pedagogiky volného času a připravovat pedagogy pro tuto činnost a utvářet kladný postoj dospělých k dětským aktivitám. Nabídka aktivit ve městech by měla tvořit funkční systém, bez preferování institucí či organizací.

Z hlediska zdravotně-hygienického se sleduje především zdravý tělesný a duševní vývoj jedince. Správně využití volného času se projeví i ve zdravém stavu člověka. K tomu přispívá hygiena prostředí i sociální vztahy, správně uspořádání režimu dne a duševní hygiena.

Pedagogický a psychologický pohled by měl brát v úvahu věkové a individuální zvláštnosti jedince. Dbát na uspokojování biologických a psychických potřeb člověka. Z pedagogického hlediska to znamená ovlivňovat volný čas dětí a mládeže, podporovat aktivitu, rozvíjet všechny stránky osobnosti, poskytovat pocit bezpečí a jistoty.

1.1.3 Funkce volného času

Jednotlivé instituce, organizace či jiná výchovná zařízení plní funkce v různé míře podle svého žebříčku hodnot. V této podkapitole uvedeme následující funkce – výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

V současné době je kladen velký důraz na plnění výchovné funkce, proto je uvedena *výchovně-vzdělávací funkce* jako první. Prostřednictvím zájmových činností a jiných aktivit vedeme děti a mládež ke společensky kýženému využívání volného času. Jednotlivé typy výchovných zařízení se podílejí na rozvíjení schopností, tvořivosti a získávání nových zkušeností, jak trávit volný čas. Zájmové činnosti přinášejí pocity radosti a uspokojení, formují pozitivní vztah k hodnotám. Cílem volnočasových aktivit je vytvářet podmínky pro seberealizaci a sebehodnocení a rozvíjení osobnosti. „Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na život a na svět“.³

³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 40

Další významná funkce je *funkce zdravotní*. Veškeré působení volnočasových aktivit by mělo podporovat tělesný a duševní vývoj dítěte. Organizace by měly napomáhat vytvářet zdravý životní styl, vést ke správné životosprávě a hygieně. Volnočasové aktivity by se měly střídat, aby odpovídaly individuálním potřebám každého dítěte. Měla by se střídat práce s odpočinkem, duševní činnosti s činnostmi tělesnými. Důležitý pro zdravý vývoj je vydatný pohyb – hlavně pohybové aktivity na čerstvém vzduchu. Nesmíme také zapomenout na správné stravování. Tuto funkci plní bezpochyby školská zařízení (školní jídelny), kde velkou roli hraje dodržování výživové normy tj. složení stravy, její úprava a množství.

Sociální funkci volného času můžeme chápat jako zajištění dohledu a péče o dítě, když jsou rodiče v zaměstnání nebo jsou jinak zaneprázdněni. Tuto funkci plní většinou školní družiny popřípadě domov mládež, internát nebo škola v přírodě. Při různých volnočasových aktivitách se děti setkávají s novými lidmi, které spojuje stejný či podobný zájem. „Účast ve volnočasových sociálních skupinách přispívá k socializaci člověka“.⁴

Výchovné působení plní také *funkce preventivní*, jejímž úkolem je předcházení výskytu sociálně-patologických jevů u dětí a mládeže. Jedná se o primární prevenci v oblastech jako je drogová závislost, alkoholismus a kouření, virtuální drogy (televize, počítače), gambling, šikanování (kyberšikana) a jiné formy násilného chování. Základním principem je zde cílená výchova ke zdravému životnímu stylu, minimalizace rizikových projevů v chování a zvládání zátěžových situací.

⁴ Hájek, B. a kol. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2011, s. 74

1.2 Volnočasové aktivity

Děti a mládež se zapojují během svého života do různých volnočasových aktivit, kde získávají praktické zkušenosti, poznávají jiné vrstevníky. Volnočasové aktivity jsou dobrovolné a u dětí a mládeže má mimořádný význam jejich motivace a nadšení. Především rodina by měla vzbudit nebo rozvinout zájem o volnočasové aktivity, které by měly uspokojit různorodé potřeby dětí. „Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu; začíná s výchovou a vzděláváním; rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace.“⁵ Aktivity volného času učí poznávat nové, pomáhají rozvíjet vlastní osobnost – poznávat samy sebe. Cílem volnočasových aktivit je zabránit či omezit negativní vlivy. „Sféra volného času dětí a mládeže a obsahové naplnění jejich volného času má proto význam celoživotní orientaci člověka.“⁶

V dnešní době jsou dětem a mládeži otevřené neomezené možnosti, jak trávit volný čas – organizované aktivity. Ale v závislosti na věku se mění zájem o skupinové aktivity a spíše volí variantu individuální, tedy neorganizované aktivity.

1.2.1 Organizované trávení volného času

S plnohodnotným trávením volného času by se měly děti setkat nejprve v rodině, kde se narodily. Ale někteří rodiče nejsou mnohdy schopni smysluplně vyplnit volný čas svých dětí. Proto se škola a jiné instituce snaží rodičům nabídnout nové způsoby, jak využívat volný čas jejich dětí. „Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrn jednorázových i pravidelných činností.“⁷ Škola plní všechny funkce volného času – výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a funkci preventivní. Volnočasové aktivity školy vytváří kladný vztah k dalšímu způsobu vzdělávání, dávají podněty k rozvoji nadání v různých činnostech. K organizovanému trávení volného času patří také jednorázové činnosti – kulturní a sportovní akce, mezitřídní sportovní utkání, lyžařské výcvikové zájezdy a školy v přírodě.

⁵ Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 56

⁶ Sak, P., Saková, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 59

⁷ Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 66

Další organizované formy trávení volného času se realizují například ve školních družinách a klubech, v dětských domovech, ve střediscích pro volný čas dětí a mládeže (DDM) nebo v základních uměleckých školách (ZUŠ). Volnočasové aktivity mohou mít různá zaměření – pracovní-technické, přírodovědné, výtvarné, hudební, literárně-dramatické, tělovýchovné, turistické apod.

Organizované volnočasové aktivity mají pravidelný (zájmové činnosti) nebo příležitostní charakter (expedice, soutěže, besedy, vycházky). Všechny aktivity vede odborný pedagogický pracovník nebo pracovník, který pracuje s dětmi (lektor, trenér, instruktor apod.). Zájmové činnosti probíhají buď ve skupinách, nebo individuálně. Činnosti, kterých se účastní pouze jednotlivci, mají charakter výuky. Jedná se o výuky na hudební nástroje. Zájmové činnosti kolektivního charakteru se účastní většinou ti, kteří mají stejné zájmy. „Pravidelná zájmová činnost je organizována v zájmových útvarech“⁸, které můžeme rozdělit na kroužek, soubor, klub, oddíl a kurz. Do menšího útvaru bychom mohli zařadit *kroužek* (například rybářský, modelářský apod.). Členové kroužku pocítují duševní obohacení. Dalším typem je *soubor*, který bývá vícečlenný a je závaznější. Pro soubor je typické veřejné vystoupení, kde předvedou své výkony – jedná se o pěvecké, divadelní, taneční činnosti. *Klub* je zájmový útvar, kde není zapotřebí aktivní činnost. Má volnější organizační strukturu (fanklub). Označení *oddíl* není tak časté a je spíše přiřazován k tělovýchovným nebo turistickým útvarům. Z pojmu je zřejmé, že se jedná o větší počet dětí a mládeže. *Kurz* je pravidelná činnost, kam se účastníci hlásí, aby si osvojili a získali nové vědomosti a dovednosti. Kurzy mají zpravidla vymezenou délku trvání – většinou do jednoho roku. Jedná se například o kurzy vaření, jazykové kurzy, kurz PC apod.

Organizované trávení volného času je charakteristické pro děti na prvním stupni. Přechodem na druhý stupeň zájem o organizované aktivity klesá. V dnešní době ovlivněném médií jde velmi těžko děti motivovat k řízené činnosti. Důvodem je pocit potřeby samostatnosti, děti neuznávají autoritu a chtějí trávit volný čas bez dospělého. „Nelze opomenout, že stále více jedinců tráví čas sledováním televize a hraním u počítačových her.“⁹ Další příčinou nezájmu je nástup do puberty a hledání vlastní identity.

⁸ Hájek, B. a kol. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2011, s. 171

⁹ Tamtéž, s. 35

Organizované aktivity na rozdíl od neorganizovaných aktivit se liší v účasti chlapců a děvčat. Chlapci se věnují spíše typickým mužským činnostem (činnosti technické, adrenalinové nebo bojové), dívky preferují aktivity tradiční (dívčí pěvecké sbory, pohybové aktivity, hudební aktivity).

1.2.2 Neorganizované trávení volného času

Neorganizované aktivity nejsou pravidelné a nemají pevný začátek ani konec. Jedná se o aktivity zvolené dle vlastního výběru. Děti ani mládež nejsou sdružovány v organizovaných útvarech jako v například v kroužcích, klubech ani oddílech. Volnočasové aktivity mají většinou spontánní charakter. Činnosti, kde se setkávají ať už jednotlivci nebo skupiny, mohou probíhat v různých prostředích, jako jsou hřiště, parky, veřejné sportovní areály, plavecké bazény, cyklostezky nebo kulturní zařízení (kino, divadlo apod.). K nejčastějším neorganizovaným aktivitám však patří v dnešní době sledování televize, hraní počítačových her, surfování na internetu, facebook či jiné sociální sítě. S těmito aktivitami se dokáží dopívající zabavit na mnoho hodin. Na čtení knížek a časopisů již nezbyvá čas. Pokud se rodiče nebudou zajímat o to, jak jejich pubescent tráví svůj volný čas, mohou se tito stát závislými na virtuálních drogách (= netolismus). K neorganizovaným aktivitám patří i pobyt venku s kamarády nebo návštěvy u nich doma. Dle průzkumu MŠMT děti ve věku 13-15 let se denně navštěvuje s kamarády 27%.¹⁰ S kamarády a s nekonečnou zahálkou se snaží vyhledávat jiné způsoby, jak se zbavit nudy – cigarety, alkohol, v horším případě experimentují s drogami. Jsou většinou velmi hluční a šikanují své okolí, doprovodným jevem může být vandalismus.

Při neorganizovaném trávení volného času by se rodiče měli zajímat, jak jejich dospívající využívají svůj mimoškolní čas. Dbát, aby volný čas využívali aktivně společně s vrstevníky, protože důležitý je i sociální kontakt.

U pubescentů je důležité, aby svůj volný čas trávili kvalitně. Jak se dozvíme v další kapitole, jedná se o dospívající jedince, kteří prochází komplexní změnou, a

¹⁰ Srov. Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let. *Národní institut dětí a mládeže MŠMT: Národní registr výzkumu o dětech a mládeži*, 2011, s. 73

proto je důležité, aby trávili svůj volný čas organizovaně. Volný čas takto trávený má velmi pozitivní dopady na rozvoj každého jedince.

1.3 Žáci druhého stupně základních škol

Bakalářská práce je věnována žákům druhého stupně základní školy. Žáci středního školního věku (od 8-9 let do 11-12 let), kteří přecházejí na druhý stupeň základní školy, tj. žáci staršího školního věku (do 15 let). V této podkapitole se budeme věnovat psychologii – především pedagogickou, vývojovou a sociální, která s pedagogikou volného času úzce souvisí.

1.3.1 Střední školní věk

Období středního školního věku je fáze vyrovnanosti – jakýmsi klidovým stavem. Vágnerová uvádí, že jde o fázi přípravy na další, vývojově dynamičtější období dospívání.¹¹ Došlo zde již k osvojení norem chování, mění se postoj k učiteli, nejde již o emociální vazbu. Názor pedagoga vnímá spíše jako hodnotu informace, která je akceptována. Pro střední školní věk je nejvýznamnější potřeba kontaktu s vrstevníky – uspokojení mnoha potřeb – potřeba jistoty a bezpečí, potřeba učení, rozvoj určitých zkušeností a dovedností (dítě se naučí vylézt na strom apod.). Děti vytvářejí většinou menší skupiny, které napomáhají v rozvoji poznávacích procesů, ale i uspokojování potřeb seberealizace. Důraz je kladen na společně sdílené aktivity, preferovány jsou děti stejného věku i stejného pohlaví. Dítě si uvědomuje svou jedinečnost a chápe stabilitu své identity. Dovede posuzovat své zjevné vlastnosti a projevy z více hledisek.

1.3.2 Starší školní věk

Žáky druhého stupně můžeme podle Vágnerové rozdělit do třetí fáze školního věku - starší školní věk neboli období dospívání. Dospívání je důležitým biologickým mezníkem. Období pubescence začíná přibližně ve 12 letech a končí v 15 letech.

„V tomto období dochází k velkým tělesným i duševním změnám.“¹² Dochází v něm ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího – nápadnější tělesné dozrávání. Biologické změny se odrážejí v psychice – projevuje se neklid, nevyrovnanost, výbušnost apod. Období pubescence je také nazýváno jako „období druhého vzdoru“. Projevuje se zvýšenou kritičností k autoritám. Významným projevem dospívání je tělesná i psychická proměna, která je patrná spíše dříve u dívek než u chlapců. Pozornost u obou pohlaví je zaměřena na vlastní tělo a vzhled. Přeměny

¹¹ Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000, s. 188

¹² Hájek, B. a kol. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2011, s. 93

tělesné jsou podmíněné proměnou hormonálních funkcí – kolísání emočních nálad, tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty. Pohlavní zrání je spojené se zájmem o druhé pohlaví – více se zajímají o četbu a filmy pro dospělé. Toto období je náročné pro vychovatele, kteří by měli nenásilně usměrňovat nové zájmy dospívajícího jedince. U pubescenta se zkvalitňuje pozornost. Má schopnost více se soustředit při vyučování. I přes zlepšující se pozornost může pubescent působit roztěkaně právě vzhledem k procesu dospívání.

1.3.2.1 Kognitivní rozvoj - myšlení

V období dospívání dochází k výrazným změnám při rozvoji myšlení. Významné jsou přechody z konkrétního myšlení k abstraktnímu. Při řešení problémů dokáže vytvářet hypotézy a mluvit o nich. Řešení problémů je spojeno s emočním prožíváním – citová vznětlivost, větší impulzivita a nedostatek sebeovládání.¹³ Odvrácení konfliktu také řeší únikem do fantazie, který může sloužit jako odreagování, nebo naopak k odtržení od skutečného. Myšlení bezprostředně souvisí i s řečí dospívajících. Obohacuje se slovník, jak aktivní, tak pasivní. V prostředí vrstevníků používají hrubé výrazy, nově vytvořená slova, kterým rozumějí pouze zasvěcení a především jsou velmi hluční. Pubescenci mívají oblibu v komunikaci přes počítač, chytré telefony apod. Společenské prostředí, ve kterém se pubescenti pohybují, má velký význam a vliv na způsob vyjadřování. K zdokonalování řeči je vhodná hlavně četba, divadelní představení a důležitou roli hraje i vychovatel, který může silně ovlivnit řeč dospívajícího po stránce formální i obsahové.

1.3.2.2 Vztahy mezi rodiči a vrstevníky

V období dospívání dochází ke konfliktu mezi potřebami rodičů a dospívajících, pubescent odmítá dále setrvat v podřízené roli. K dospělým je netolerantní a komunikace s nimi je typická vzájemným nepochopením, vzniká tak napětí a konflikt. Naopak se zvyšuje vliv vrstevnické skupiny.¹⁴ Normy a pravidla chování doposud platná jsou zpochybňována, proto musí hledat nová, lepší. Každá vrstevnická skupina uznává jiné mravní hodnoty a dospívající přijímá tyto hodnoty za své. Potřeba přátelství

¹³ Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000, s. 215

¹⁴ Tamtéž, s. 230

je v období dospívání velmi silná. Přátelské vztahy jsou charakteristické intimitou a vzájemností (soucit, láska, něžnost, důvěrnost, vzájemné sdílení pocitů, názorů apod.).

1.3.2.3 Rozvoj identity

Dalším typickým znakem pro období dospívání je touha pro samostatnost a rozvoj vlastní identity. Často usilují o nových společenských kontaktech, proto je důležité, aby se zapojili do různých volnočasových aktivit, kde mohou navázat sociální vztahy. Pubescent usiluje o hlubší sebepoznání a sebeuvědomění.¹⁵ Je třeba vybírat volnočasové aktivity, ve kterých může jedince uplatnit své schopnosti, dovednosti a bude prožívat uspokojení. Naopak pokud bude pravidelně docházet ke konfliktům s vrstevníky, může dospívající prožívat pocit méněcennosti. Dlouhodobý negativní postoj vede ke stresovým situacím a nepřiměřenému jednání. Rodina a další účastníci, kteří se podílejí na rozvoji identity, by měli stimulovat zdravé sebevědomí.

V dospívání dochází i ke změnám volního jednání, které se vyznačuje se snahou o překonávání překážek k dosažení cíle. Pubescenti preferují spíše konkrétní cíle než vzdálenější. Jejich cíle jsou určovány náhodnou situací, náladou ale i sebeuvědomováním. I v tomto období jsou schopni zvolit správný postup, jestliže byly volní vlastnosti v mladším věku podněcovány.

1.3.2.4 Volnočasové aktivity pubescentů

V období dospívání jsou důležité i volnočasové aktivity. Rodiče by měli znát, jakým způsobem tráví jejich dospívající děti svůj volný čas. Někteří rodiče neprojevují patřičný zájem, protože jsou například pracovně vytíženi nebo sami nemají žádné koníčky či jiné aktivity, se kterými by se podělili se svými dětmi.

Jak uvádí Vágnerová (2000, str. 184) ve 21. století mají velký vliv média již od raného školního věku.¹⁶ U dětí před nástupem na školní půdu převládá především televize, počítače i chytré telefony, kde si hrají hry. U pubescentů je to stejné, hrají hry

¹⁵ Vágnerová, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000, s. 184

¹⁶ Tamtéž, s. 223

na počítačích, komunikují přes sociální sítě místo, aby šli ven na čerstvý vzduch a řekli si vše osobně nebo se sešli při nějaké volnočasové aktivitě.

Dalšími vlivy jsou organizované činnosti ve školských zařízeních, organizacích či institucích, kde se mohou děti sdružovat podle vlastní vůle. Volbu volnočasové činnosti může ovlivňovat věk, pohlaví, zájem o činnosti, cíle zvolené činnosti a v neposlední řadě také odpočinek a relaxace.

Vliv v období adolescence mají také vrstevnické skupiny. Každý z nás si vybaví vzpomínky na své dětství s kamarády. Čas trávený s vrstevníky velmi ovlivňuje vývoj samotného jedince. Pokud se adolescent dostane do nesprávné vrstevnické skupiny, může ho tato skupina ovlivnit i negativně. Jedná se skupiny, které představují rizikové prostředí spojené se sociální patologií (drogově závislí, jedinci závislí na virtuálních drogách, extremistické skupiny apod.).

1.4 Média

Žáci staršího školního stupně se setkávají denně s médii v rodině, ve škole i svém volném čase. Život bez knih, časopisů, internetu nebo mobilního telefonu, si dnes nikdo nedokáže představit. Prostřednictvím médií můžeme získávat nové informace z celého světa, proto hlavní úlohou je přenos informací. Každý pubescent, ale využívá média k jiným účelům. Někdo hledá novou inspiraci k zábavě a oddechu, jiní zas využívají média k novým poznatkům (sledování dokumentárních filmů v televizi, vzdělávání se pomocí encyklopedie apod.). V této kapitole se budeme věnovat tomu, jaká média mohou žáci staršího školního věku využívat (tištěná média nebo elektronická média), která média využívají nejvíce a jakému účelu. Vysvětlíme si základní pojmy, které souvisí s pojmem média.

1.4.1 Pojem média

V současnosti pojem média patří k nejpoužívanějším pojmům na světě. Média mají různé podoby. Pojem médium pochází z latiny a znamená prostředek, to, co zprostředkovává děj nebo je prostředníkem. „S výrazem či pojmem médium se tak můžeme setkat ve fyzice, chemii, biologii, výpočetní technice i teorii sociální komunikace. A právě obory, které se věnují různým projevům mezilidské, sociální komunikace, označují pojmem médium/média to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení tedy médium komunikace.“¹⁷

Horká a chladná média, tyto pojmy zvedl Marshall McLuhan a vysvětluje je ve své nejznámější knize „Jak rozumět médiím“ (1991). Rozdíl mezi chladnými a horkými médii je definován podle tzv. stavu naplněnosti daty.

Horká média – jsou média vysokodefiniční – vyznačují se vysokou naplněností daty. Dostáváme tolik informací, že nám umožňují nižší participaci. Stáváme se pasivními a příjemce je vtáhnut do děje a prožívá ho reálně. Jako příklad můžeme uvést rozhlas, fotografie nebo film.

¹⁷ Jirák, J. Média a společnost. Praha: Portál, 2003, s. 16

Chladná média – jsou média nízkodefiniční – vyznačují se menší mírou naplnění daty. Příjemce dostává méně informací, a proto si musí uživatel domýšlet. Využívá více smyslů najednou. Chladné médium je například telefon, televize nebo internet.

Pokud budeme srovnávat například rozhlas s telefonem, zjistíme, že rozhlas je typickým horkým médiem. Jedná se zde o jednosměrný přenos zvuku. Posluchač využívá pouze jeden smysl, kterým je sluch. Zatímco u telefonu musíme použít více smyslů současně – sluch a řeč.¹⁸

1.4.2 Členění médií

Média můžeme členit podle nejrůznějších kritérií. Schellmann v knize *Média – základní pojmy – návrhy – výroba* (2004) uvádí čtyři klasifikace. V této podkapitole uvedeme tři důležitá kritéria pro bakalářskou práci. První bude dělení podle technických kritérií, druhé dělení se bude řídit podle počtu osob, které mají být osloveny, a třetí se bude třídit podle úlohy v komunikačním procesu.

Dle Schellmanna (2004) můžeme média posuzovat podle toho, nakolik vysílač a příjemce při komunikaci využívají technických prostředků – primární média, sekundární média a terciální média. Toto dělení je reálné jen za předpokladu, že k výměně informací je potřeba média.

- *Primární média* – vysílač ani příjemce nevyužívá žádné technické prostředky. Komunikují především pomocí pohybů těla, výrazem v obličeji, řečí nebo vůní a zápachy.
- *Sekundární média* – vysílač využívá technické prostředky, naopak přijímač se obejde bez nich. Jsou to například veškeré tiskoviny, fotografie, ale i vlajky nebo signální stožáry.
- *Terciální média* – při komunikaci užívá technických prostředků jak vysílač, tak příjemce. K přenosu je potřeba technika – televize, videokazeta nebo například počítač.¹⁹

¹⁸ McLuhan, M.: *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991, s. 33-42

¹⁹ Shellmann, B. a kol. *Média – základní pojmy – návrhy – výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 12

Jedno z dalších dělení Schellmanna (2004) je podle stupně zveřejňování. Rozlišujeme čtyři formy komunikace, které se řídí počtem osob.

- *Interpersonální komunikace* – komunikace člověka s člověkem, neboli tváří v tvář, v soukromém nebo pracovním vztahu. Komunikační prostředek je lidská řeč.
- *Komunikace v malé skupině* – úkolem médií umožnit výměnu mezi více osobami s cílem dojít k nějakému rozhodnutí.
- *Komunikace v organizaci* – jsou to média, která zasahují do organizační struktury podniků. Jedná se o velké kooperativní sítě uvnitř podniků.
- *Masová komunikace* – je zaměřena na velké nedefinovatelné množství lidí a neexistují mezi nimi žádné sociální vazby, ani se nesoustředí na jednom místě. Cílem je zveřejňování sdělení s jednosměrnou komunikací. Sdělení zprostředkovávají technické prostředky – televize, veškeré tiskoviny, rozhlas.²⁰

Lidé si při vzájemné komunikaci vyměňují informace, které se musí nějakým způsobem dopravit z jednoho konce na druhý. Proto média můžeme dělit na přenosová a transportní média a média sloužící k ukládání a fixování dat.

Nejpřirozenějším *přenosovým a transportním médiem* je lidská řeč. Dále sem patří také technické prostředky jako rozhlas, internet, telefon nebo i televize. Mnozí lidé si neuvědomují, že typickým transportním médiem je i vlajka, která se vyvěšuje na veřejných budovách při zvláštních příležitostech. Sdělení je ukryto v symbolu, v našem případě ve vlajce.

Média, která slouží k *ukládání dat*, jsou stále oblíbenější. Jedná se o například veškeré tiskoviny, databanky, fotografie, zvukové nebo obrazové CD, obrazy nebo také online systémy.

Masová komunikace je typická pro žáky druhého stupně, naopak komunikace interpersonální ztrácí v dnešní době pro mladé lidé na významu. K tomu patří také terciální média, protože pubescenti používají pro komunikaci technické prostředky jako mobilní telefony, televize nebo počítač.

²⁰ Shellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 14

1.4.3 Funkce médií

Média plní pro člověka řadu funkcí. „Pochopitelně tak činí s rozdílnou intenzitou a účinem, ale i s rozdílnými důsledky.“²¹ Podle Krause (Kraus, 2001) můžeme vyčlenit 4 základní funkce médií. A to funkci informativní, funkci komunikativní, funkci přesvědčovací a funkci rekreativní.

- *Funkce informativní* – poskytuje adresátovi informace (zvukem, obrazem nebo slovy), které ovlivňují jeho názory a postoje.
- *Funkce komunikativní* – dorozumívání se, přenos sdělení.
- *Funkce formativní* – média nás ovlivňují více, než si dokážeme představit. Příjemce porovná modelové situace se situací svou a oddává se jejich vlivu.
- *Funkci rekreativní* – média slouží jako prostředek odpočinku a zábavy. Vyhledáváme je z pocitu nudy.

1.4.4 Druhy médií

Média můžeme rozdělit na dva základní druhy – na média tištěná a na média elektronická. Oba druhy ovlivňují a zasahují do života žáků druhého stupně základních škol. Některé druhy méně, některé více. V této kapitole se seznámíme s jednotlivými druhy médií.

1.4.4.1 Tištěná média

Tištěná média patří ke starším druhům médií. Počátek historie tištěných médií sahá do poloviny 15. století, kdy Johannes Gensefleisch zur Laden (zvaný Gutenberg) pomocí pohyblivých písmen vynalezl tisk. „Gutenbergův vynález podstatně přispěl k utváření národních kultur.“²² Knihy jsou považovány za kvalitní a respektované informace. V dnešní moderní době výrazně poklesl počet čtenářů a místo knih zaujímají první místa elektronická média, především Internet a televize. Časopis či noviny

²¹ Kraus, B., Poláčková V. et al. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Paido, 2001, s. 30

²² Jiráček, J. Média a společnost. Praha: Portál, 2003, s. 20

můžeme zařadit do masových médií. Dále k tištěným médiím můžeme zařadit i encyklopedie, jako významný zdroj informací pro děti.

V této podkapitole se budeme věnovat knihám, modernímu tisku časopisu a novinám.

1.4.4.2 *Knihy*

Knih jako médium patří k nejstarším k uchovávání informací. Knihy můžeme také nazvat jako kulturní dědictví.²³ Shellmann v knize Média (2004) dělí vnější podobu knih podle vývoje do několika stupňů:

- Stěny jeskyní s jednoduchými obrazovými výjevy.
- Klínové písmo Sumerů (3. Tisíciletí před Kristem).
- Papyrusové svitky z Egypta.
- Středověké rukopisné kodexy na zvířecích kůžích.
- Vynález knihtisku (1440 vynalezen J. Gutenbergem) – již předpoklad k masovému šíření knih.
- Mechanizace knižní výroby – vynález sázecího stroje (O.Mergenthaler 1884).
- Vynález rotačního tisku snížil náklady a zrychlil výrobu.
- Digitalizace všech procesů – současnost.²⁴

Pro každé dítě, mládež i dospělého je kniha uchovatelem vědění i zábavy. Výhodou je snadný transport a archivace. Knihy jsou schopné překonávat čas i prostor. Je zřejmé, že knihy u dětí dokáží rozvíjet nejen jejich fantazii, ale i slovní zásobu.

Velmi důležitou úlohu plní knihovny. Shromažďují, uchovávají, chrání a zpřístupňují knihy a jiné dokumenty po mnoha tisíciletích. Knihovny se ve svém poslání podílejí na celoživotním vzdělávání, uspokojování kulturních potřeb všech občanů a to bez rozdílu. Dále Sak (2007) uvádí, že knihovny uchovávají výsledky lidského poznání a tím vytváří infrastrukturu pro oblast vzdělávání. Podporují aktivní využívání volného času čtením.²⁵

²³ Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 223

²⁴ Shellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 44

²⁵ Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 223

I přes velkou konkurenci novin či jiných tištěných podob nebo dnes významných elektronických médií jsou knihy stále oblíbené i u dětí a mládeže. Jak uvádí Sak (2007): „Knihovny budou mít i v budoucnu významné postavení při podpoře čtenářské gramotnosti zejména pro děti a mládež.“²⁶

1.4.4.3 Časopis

Časopis už patří k modernějším médiím. Jedná se o mediální formu ležící mezi knihami a novinami. Noviny vychází denně, a proto jsou rozdíl od časopisu, aktuálnější. Naopak, časopis je aktuálnější než knihy. Dle obsahů nejrůznějších časopisů můžeme tvrdit, že jsou určené pro čtenáře, kteří mají stejný zájem. Například časopis o sportu, časopis, který se věnuje historii, vědecké časopisy, časopisy určené dětem nebo mládeži apod.

Shellmann (2004) dělí časopisy podle žánrů a to na:

- *Společenské časopisy* – neboli masové časopisy (případně také bulvární tisk), které nabízejí širokou paletu všeobecného zájmu. Tyto časopisy jsou velmi oblíbené u čtenářů. Společenské časopisy můžeme rozdělit na kategorie: programové týdeníky (TV Tip seriál), časopisy pro cílové skupiny (Bravo), časopisy zájmové (Letectví a kosmonautika), nebo časopisy zábavné, které jsou top mezi časopisy (Květy, Reflex apod.)
- *Odborné časopisy* – jedná se o specializovaný časopis. Uspokojují potřebu informovanosti odborníků z vědeckých a profesních oblastí.
- *Zákaznické časopisy* – tyto časopisy vydávají podniky obchodu a služeb. Časopisy mají podpořit prodej vlastního zboží, a proto jsou zdarma.²⁷

Existuje mnoho časopisů, které jsou určeny pro děti a mládež. „Zabývají se minulostí, současností i předpokládanou budoucností různých oblastí skutečnosti nebo

²⁶ Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 248

²⁷ Shellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 42

vědních a zájmových oborů“²⁸ Nejznámější časopis o přírodě, technice nebo návrhy pro volnočasové aktivity byl časopis ABC, který vychází dodnes.

Pro dívky, které jsou ve věku od 12-ti let, jsou určeny časopisy jako Bravo nebo Popcorn. Dívky se snaží poté napodobit své idoly – přejímají role rebelek nebo chtějí vypadat jako modelky. Časopisy pro dívky nejsou zrovna vhodnou volbou pro dospívající ženy.

Naopak časopisy zájmové ve většině případů zajímají chlapce. Chlapci si vybírají časopisy podle svých koníčků a zájmů (rybářství, modelářství, automobilové nebo o počítačích, respektive o počítačových hrách).

Sdružení Duha od konce roku 2003 vydává časopis pro pubescenty *Kmotra*. Obsahuje různé povídky nebo reportáže, nápady na hry či rady, jak využít volný čas. Dále nás informuje o uskutečněných činnostech a dalších nabídkách.²⁹

1.4.4.4 Noviny

Noviny jsou základním médiem z hlediska publicistiky, a to jak národně, tak regionálně. Obsah novin z 20% tvoří reklamy, které finančně přispívají cca ze dvou třetin. Některé noviny jsou „živý“ pouze z reklamy, tudíž jsou pro čtenáře bezplatné. „Noviny jsou periodické tiskoviny, které vychází v krátkých intervalech.“³⁰ Cílem novin je zprostředkovávat aktuální dění po celém světě. Hlavně jsou zaměřené na politiku, ekonomiku, hospodářství, kulturu či zábavu nebo sport. Tento obsah není téměř vůbec atraktivní pro pubescenty a svým obsahem může konkurovat internet nebo televize, kde jsou také aktuální články ze světa. Noviny můžeme také rozdělit na deníky (vychází denně) nebo týdeníky. Denně se čtení novin věnuje recipient přibližně 30 minut a jedná se dle Schellmanna (2004) o čtenáře starších 14-ti let.³¹ Noviny, které se vyznačují vysokou redakční náročností, můžeme nazvat jako seriózní tisk.³² Naopak jsou noviny – masový tisk (bulvár) – který nabízí spíše senzacechtivé články a příliš se nestará o dodržování pravidel novinářské etiky. Vzhled titulní strany je velmi nápadný s velkým množstvím barevných fotografií.

²⁸ Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 131

²⁹ Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 131

³⁰ Schellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 39

³¹ Tamtéž, s. 40

³² Jiráček, J. Média a společnost. Praha: Portál, 2003, s. 29

Je zřejmé, že pubescentovi čtení novin o politice či ekonomice nic neřekne. Raději sáhne po bulvárním tisku, který má oku lahodící barevné stránky s nápadně mnohoslibnými titulky.

1.4.4.5 Elektronická média

Mezi elektronická média patří rozhlas nebo televize. V posledních letech přibyla konkurence i těm novým médiím v podobě osobního počítače, internetu nebo chytrých mobilních telefonů. Pro elektronická média je typické rychlé šíření a univerzální využívání. Jedná se o média, která vtahují uživatele do virtuálního prostoru.³³ „Nejobecněji bychom za virtuální realitu mohli považovat každé počítačem realizované prostředí. Jde o nové uživatelské rozhraní, které se snaží přiblížit počítačové prostředí té skutečnosti, kterou zachycujeme našimi smysly.“³⁴ Virtuální realitu můžeme rozdělit do tří stupňů – pasivní, aktivní a interaktivní. U pubescentů můžeme sledovat více aktivní nebo pasivní realitu. *Pasivní realita* je například sledování filmů – posloucháme, sledujeme, máme dojem pohybu, ale neovlivňujeme sledované. V *aktivní realitě* můžeme měnit pohyb, rozhodujeme o tom, co si prohlédneme, ale není možné upravovat prostředí. *Interaktivní realita* je nejdokonalejší. Můžeme jak prozkoumávat, tak i měnit prostředí. Můžeme brát do ruky různé předměty a pracovat s nimi. Tato podkapitola se bude věnovat podrobněji elektronickým médiím – rozhlasu, televizi, počítači s internetem a mobilnímu telefonu a také tomu, jak tato média ovlivňují život pubescentů.

1.4.4.6 Rozhlas

Rozhlas je považován za jedno s nejstarších elektronických médií. Dříve byly rozhlasové stanice poslouchány enormně. V dnešní době je rádio spíše kulisou v různých obchodních domech, v autě nebo při práci v domácnosti. Oproti dennímu tisku je rozhlas aktuálnější a výrazně ekonomicky výhodný. Nejvíce jsou rádiové stanice pubescenty poslouchány mezi 6:00 – 8:00, tj. než se jde do školy. Ve večerních

³³ Sak, P., Saková, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 89

³⁴ Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 252

hodinách počet mladých posluchačů klesá, protože vládu přebírá sledování televize. Vzhledem k tomu, že po roce 1990 převládají soukromá rádia, která jsou zaměřena spíše na hudební tvorbu, jsou veřejnoprávní stanice, které jsou zaměřena spíše na zpravodajství, kulturu či vzdělávání, v poklesu. To se týká především pubescentů.³⁵

1.4.4.7 Televize

Televize je aktuálně nejdominantnějším elektronickým médiem. Televize je pro pubescenty neodmyslitelná věc a je také na první příčce mezi aktivitami volného času. „Žádná jiná technika (snad s výjimkou auta) neovlivňuje tak dalekosáhle náš život, jako právě televizor.“³⁶ A samozřejmě také svým vlivem formuje vývoj dítěte. „Televize patří k fenoménům, které charakterizují, ale i tvoří současnou společnost.“³⁷ Jelikož je televize dynamické médium, působí velmi na emoce člověka. S rozhlasem patří televize k nejaktuálnějším médiím.

Denně stráví mladí lidé sledováním televize přibližně 3 hodiny. Většinou když přijdou ze školy nebo v tzv. primetime, to je v čase od 20:00 do 22:00. Dospělý člověk využívá také televizor intenzivně, ale spíše převažuje jako kulisové médium.³⁸ Podle NIDM děti ve věku 10-12 let sledují denně televizi přibližně 31-60 minut (36%), starší děti 32% tráví denně u televize 91-120 minut. Tento výzkum nám říká, že čím starší děti jsou, tím více tráví čas sledováním televize.³⁹

I televize ale může plnit řadu pozitivních funkcí:

- Individuální funkce – přispívá k rozvoji dětí a mladistvých.
- Společenské funkce – slouží k zábavě a odreagování. Definují vzory a snaží se nás kulturně vychovávat. Pomáhají nám orientovat se ve světě.
- Politické funkce – televize a média obecně pomáhají nám jako občanům vyslovit veřejně zájmy.
- Hospodářské funkce – médium televize slouží jako motor hospodářského růstu.

³⁵ Shellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 45

³⁶ Shellmann, B. a kol. Média – základní pojmy – návrhy – výroba. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 51

³⁷ Sak, P., Saková, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 93

³⁸ Tamtéž, s. 54

³⁹ Srov. Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let. *Národní institut dětí a mládeže MŠMT: Národní registr výzkumu o dětech a mládeži*, 2011, s. 93

Nejen pozitivní, ale i negativní funkce plní televize. Pro mladé lidi televize vytváří tzv. fiktivní svět a mnohdy si ho pletou se světem skutečným. Například sklony k násilnému chování. Pubescenti i děti mladšího školního věku nejsou schopni rozeznat, co je normální a co už je abnormální. Vulgarita jim není cizí, proto převládá i jednoduché myšlení. „Média tomu napomáhají tím, jak předvádějí násilné činy jako podívanou, aniž informují o jejich příčinách a následcích.“⁴⁰ Pokud v rodině běží celý den televize, nezbyde ani čas si popovídat o sobě nebo o zážitcích. Televize ohrožuje celou rodinu. Dalším negativním dopadem je, že pubescenty a ostatní činí pasivními. Celodenní sledování televize negativně působí i na zdraví člověka – ničí zrak, vede k nedostatku pohybu či sportu, což se projevuje např. v tloustnutí populace. Televize je také pro nás pohodlná, při konzumaci televizního pořadu nemusíme zapojovat fantazii jako při četbě.

Co se očekává od sledování televize? Je to nejjednodušší prostředník pro volný čas. „Nejčastější a nejsilnější motivací je potřeba získat informace a potřeba zábavy“⁴¹ Další motivací pro pubescenty je také vzdělávání pomocí vzdělávacích pořadů o přírodě, o zvířatech apod., cestopisných pořadů a jiné. Dnes dle Saka (Sak, 2004) zájem o vzdělávání pomocí televize klesá a mladí lidé spíše hledají odpočinek, odreagování se nebo chtějí „zabít“ nudu.⁴² „Televize tak vytlačuje ze života lidí mnoho cenného a okrádá je o čas, který by mohli trávit sportem, zájmovými aktivitami, koníčky nebo třeba jen povídáním s blízkými.“⁴³ Rodiče by se měli zaměřit na organizované využívání volného času dětí. Je prokázáno, že rodiče bez maturity tráví se svými dětmi více času u televize než rodiče s vyšším vzděláním. Nejdůležitější úloha pro rodiče je, aby dokázali naučit své děti vypínat televizi.

1.4.4.8 Počítač a Internet

Počítač a Internet spolu úzce souvisí a patří mezi nová média. Samozřejmě k novým médiím se řadí i mobilní telefon, který se od poloviny devadesátých let 20. století se může pochlubit prudkým nárůstem uživatelů. Osobní počítače byly v 90. letech klíčové pro mládež v osvojování počítačové gramotnosti. Počítač (dnes převažuje

⁴⁰ Blažek, B. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: SLON, 1995, s. 152

⁴¹ Sak, P., Saková, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 99

⁴² Tamtéž, s. 99

⁴³ Srov. Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let. *Národní institut dětí a mládeže MŠMT: Národní registr výzkumu o dětech a mládeži*, 2011, s. 93

spíše notebook a tablet pro svoji vysokou konektivitu a přenositelnost z místa na místo) pro mládež znamenal novou zájmovou aktivitu ve volném čase, hledání nových přátel přes Internet či sebevzdělávání. „Projevem generační inverze bylo obrácení rolí, kdy děti vzdělávaly své rodiče a učily je základům práce s počítačem.“⁴⁴ Dnes nám počítač nabízí střed aktivit dřívějších s aktivitami novými: četba, kreslení, vzdělávání, grafika, telefonování, skládání hudby, skupinová komunikace apod. Jsou to aktivity, které jsme dříve jako jedinci zažívali v zájmových kroužcích nebo na jiných místech a dnes tyto aktivity můžeme plnit z pohodlí domova.⁴⁵ Od vzniku počítače až po rok 2005 podle průzkumu Saka (Sak, 2007) počítačové aktivity svou četností víceméně dostihly sledování televize, tedy činnost, která byla na prvním žebříčku aktivit pubescentů. „V roce 2005 lze hovořit o nasycenosti mladé generace počítačem.“⁴⁶ Pro české děti nemít doma počítač znamená být chudým. Dnes děti již na druhém stupni základní školy disponuje svým vlastním počítačem. Vzhledem k tomu, že vzrostl nárůst využívání nových informačních technologií (počítač, Internet, mobilní telefony), musí se to samozřejmě projevit i na jiných volnočasových aktivitách. „Mít počítač k dispozici a umět ho používat je jedna věc, a jeho reálné využívání je věc druhá.“⁴⁷

V počítačové gramotnosti vedou především žáci staršího školního věku. Informační technologie změnily způsob řešení úkolů a problémů, ale našly své využití i při učení. Počítač, ale především Internet neslouží jen k vyhledávání nových informací, ale slouží také ke komunikaci (přes Email, sociální sítě či SMS zprávy) nebo také k zábavě, tj. například hraní počítačových her. Všechno vyjmenované patří k základním funkcím médií. Děti ve věku od 10-12 let (27%) denně tráví hodinu a půl někdy i více minut na Internetu. Je zřejmé, že o víkendu čas strávený u počítače roste, protože rodiče zejména ve městech zasahují do volného času dětí minimálně. Hodinové surfování na internetu každý den a pravidelné kontrolování sociální sítě na počítači nebo na mobilním telefonu může vést k závislosti, kterou je třeba léčit. „Závislost na internetu je nemoc stejně jako závislost na drogách, s níž bývá nejčastěji srovnávána.“⁴⁸ Další negativum je jako u televize špatný životní styl, což může mít i špatný dopad na psychiku a zdravotní stav dítěte.

⁴⁴ Sak, P., Saková, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda servis, 2004, s. 125

⁴⁵ Sak, P. a kol. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 259

⁴⁶ Tamtéž, s. 260

⁴⁷ Sak, P. a kol. 10 let v českých médiích. Praha: Portál, s.r.o., 2005, s. 112

⁴⁸ Musil, J. Elektronická média v informační společnosti. Olomouc: Votobia, 2003, s. 178

Internet je nejmladším elektronickým médiem (1958) a je na prvním žebříčku hodnot všech pubescentů. Internet je celosvětová počítačová síť, která propojuje velké množství institucí, ale i jednotlivce digitálně. Avšak Internet nezměnil pouze způsob výměny informací, ale především manipulaci s těmito informacemi. Není pochyb o tom, že na Internetu jsou pro děti nevhodné webové stránky a někteří rodiče přitom nechávají dětem volnou ruku. Nežádoucí jsou například obsahy, které obsahují pornografii nebo násilí.

Využívání internetu je také známkou vyšší inteligence. Internet využívají nejčastěji vysokoškolsky vzdělaní lidé. S počítačem a Internetem se děti seznamují již ve školách, vyučuje se předmět informatika nebo také ve školních družinách, kde si děti spíše hrají počítačové hry. Ve školách žáci pracují s různými programy, učí se pracovat s MS Office (Word, Excel, PowerPoint). Nejvíce však pubescenti používají počítač a Internet doma. Oblíbené využívání pro školní účely jsou encyklopedie nebo jazykové překladače. Bohužel informace na Internetu kvalitativně kolísají a jsou mnohdy nespolehlivé. „Přesto však se jejich využití mimo vyučovací proces hodnotilo jako nedostatečné.“⁴⁹

Důležitá je správná ochrana dětí před vlivem všech elektronických médií. Elektronická média jsou stavěna do protikladu s tištěnými médii. „Proto je důležité v souvislosti s volným časem dětí a mládeže vzít v úvahu, že elektronická média dnes jsou a zřejmě nadále zůstanou „pouze“ jednou, byť významnou oblastí informačního a komunikačního procesu“⁵⁰

⁴⁹ Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 135

⁵⁰ Tamtéž, s. 136

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Výzkumné šetření

Po studiu odborné literatury, vymezení pojmů a po zpracování dané problematiky se v této praktické části bakalářské práce budu snažit využít všechny poznatky z teoretické části. Po stanovení výzkumných otázek nám výpovědi mohou přinést nové poznatky o využívání médií ve volném čase žáků 2. stupně, nebo nám výpovědi potvrdí informace, uvedené v teoretické části.

2.2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jakým způsobem a k jakému účelu využívají žáci 2. stupně základních škol ve svém volném čase média. A dále pak, jak žáci 2. stupně základní školy tráví svůj volný čas.

2.3 Výzkumné otázky

- 1) Jakým způsobem žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?
- 2) K jakému účelu žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?
- 3) Jak tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas?

2.4 Výzkumné metody

Výzkumné šetření proběhlo metodou kvantitativní metodou, formou dotazníku respondent odpovídal písemně na otázky. Respondenty byli žáci 2. stupně základních škol, kteří vyplňovali anonymní dotazník. Formu anonymního dotazníku jsem zvolila proto, aby nedocházelo k nepravdivému odpovídání na otázky. Žáci 2. stupně základní školy odpovídali písemně na 17 otázek. Některé otázky byly dichotomické – žáci odpovídali buď na ANO / NE, anebo MUŽ / ŽENA. Ostatní otázky byly pokládány tak, aby žáci zakroužkovali správnou a nejpravdivější odpověď – otázky byly většinou uzavřené. Otevřené otázky měly možnost vypsát u jiné činnosti, které se týkaly otázky. Otázky byly seřazeny podle kapitol v teoretické části.

První dvě otázky se týkaly základních údajů o respondentovi (pohlaví, věk). Další otázky jsou věnovány organizovanému trávení volného času a neorganizovanému

trávení volného času. Zbylé dotazníkové otázky byly věnovány médiím tištěným a elektronickým (knihy/časopisy, televize, počítač, internet a mobilní telefon).

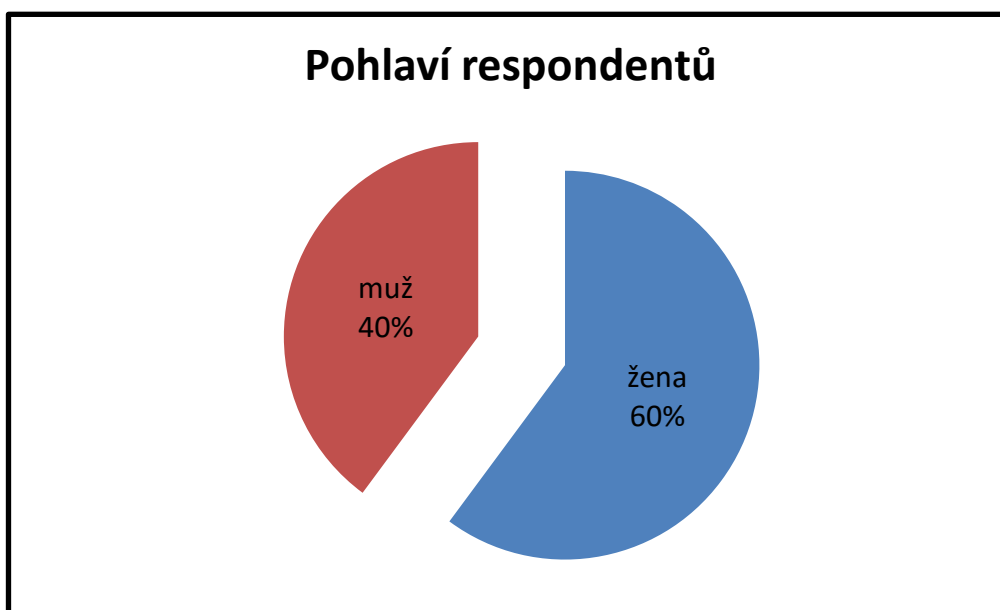
Pro praktickou část bakalářské práce byly osloveny dvě základní školy. O vyplnění jsem požádala ZŠ a MŠ Dobrá Voda u Českých Budějovic a druhá ZŠ a MŠ Bernartice (Písecko). Dotazníky jsem předala třídním učitelkám, které se o dotazníky distribuovaly v jednotlivých třídách druhého stupně.

Před zahájením samotného výzkumu byl proveden předvýzkum. Dotazník jsem rozdala svým známým, kteří mají děti na druhém stupni základních škol. Dotazník vyplnilo 10 respondentů. Tento předvýzkum sloužil k tomu, abych zjistila, zda otázky jsou srozumitelné a zda je správná formulace otázek. Na základě toho předvýzkumu jsem některé otázky musela poupravit, protože některé otázky nebyly jednoznačné a jiné méně srozumitelné.

Celkem bylo rozdáno 160 dotazníků, aby učitelům dotazníky nechyběly. Dotazník vyplnilo pouze 143 respondentů. Jelikož jsem provedla předvýzkum dotazníku, žádný vyplněný dotazník nebyl chybný, tudíž můžeme počítat se stoprocentní úspěšností.

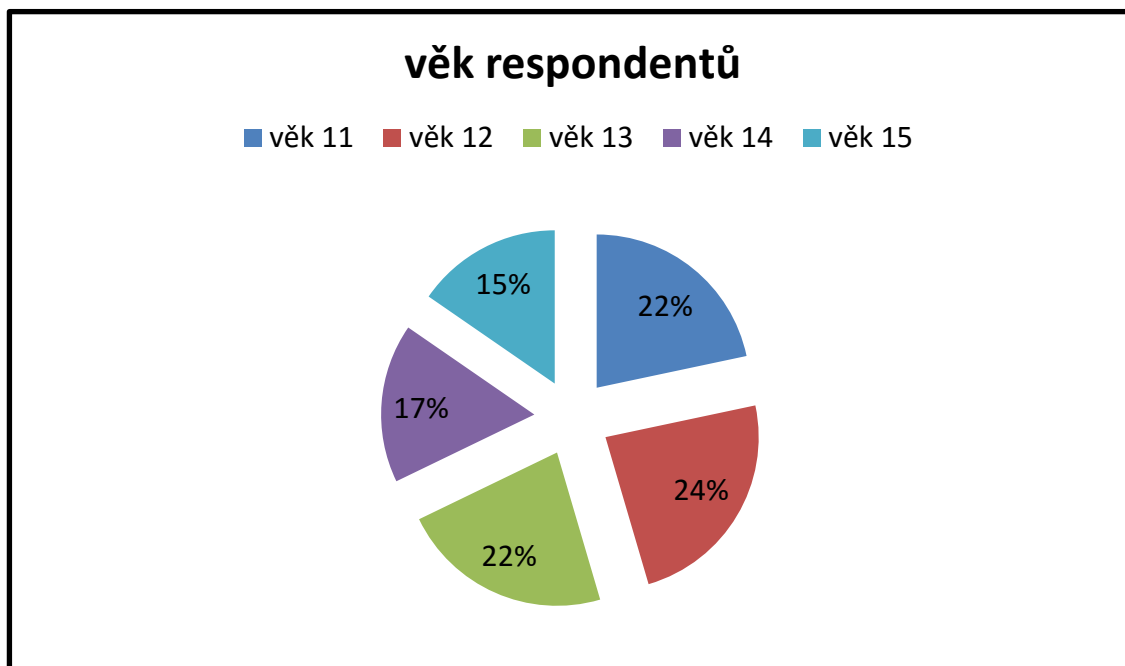
2.5 Charakteristika výzkumného souboru

První položená otázka byla zaměřena na pohlaví respondentů. Z dotazovaného vzorku bylo 86 dívek (60 %) a 57 chlapců (40 %). (viz. Graf 1)

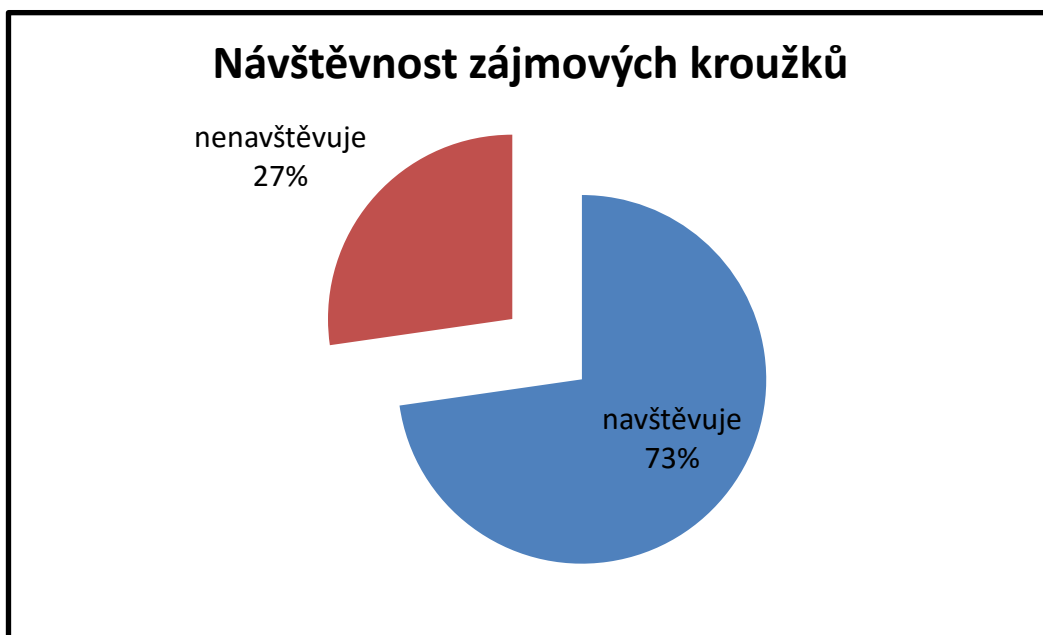
Graf 1: pohlaví respondentů

Druhá otázka se zaměřila na věk žáků druhého stupně základních škol. Zde byla věková hranice od 11 – 15 let, protože někteří žáci jsou narozeni až po novém roce. Nejmladších žáků, tj. 11 let bylo 31 (22 %), žákům, kteří již dosáhli věku 12 let, bylo 34 (24 %), 32 žákům (22 %) bylo 13 let, 14 let bylo 24 žákům (17 %) a nejméně – 22 žáků – bylo 15- letých, což činí % (viz. Graf 2).

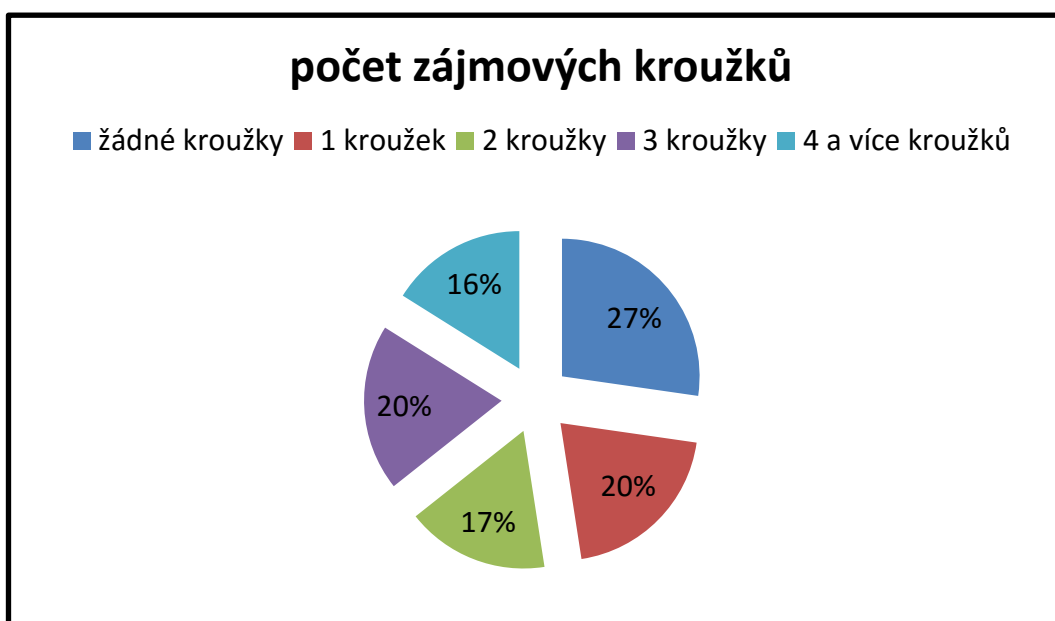
Graf 2: věk respondentů

Třetí otázka byla zaměřená na organizovaný volný čas. Otázka zněla: „Navštěvuješ během týdne zájmový kroužek?“. Otázku zodpověděli všichni respondenti. U této otázky se vyskytlo nejvíce kladných odpovědí. 104 žáků (73 %) druhého stupně základních škol odpovědělo, že během týdne se věnují zájmovým kroužkům. Zbýlých 27 %, tj. 39 žáků nenavštěvují žádný zájmový kroužek během 7 dnů (viz. Graf 3).

Graf 3: Návštěvnost zájmových kroužků

Čtvrtá otázka úzce souvisí s otázkou předchozí. Zde se jedná o dichotomickou otázku. 73 % žáků navštěvuje zájmový kroužek. Tato otázka nám prozradí, kolik zájmových kroužků během jednoho týdne žáci druhého stupně základních škol navštíví. Žádné kroužky nenavštěvuje 39 pubescentů (27 %). Alespoň jeden kroužek týdně navštěvuje 29 žáků (20 %). Podobně tomu tak je i u žáků, kteří navštěvují 3 zájmové kroužky, tj. 28 žáků (20 %). 24 žáků (17 %) se věnuje dvěma kroužkům. A 23 žáků (16 %), ale především dívky, se věnují 4 nebo více kroužkům týdně, (viz. Graf 4).

Graf 4: počet zájmových kroužků

U dotazu číslo 5 je zřejmé, že většina pubescentů tráví také svůj volný čas neorganizovaně. Celkem 135 respondentů (94 %) zde odpovědělo kladně. Svůj volný čas tráví bez dozoru dospělého. Pouze 8 respondentů (6 %) zakroužkovalo odpověď ne, tedy že svůj volný čas netráví neorganizovaně, (viz. Graf 5).

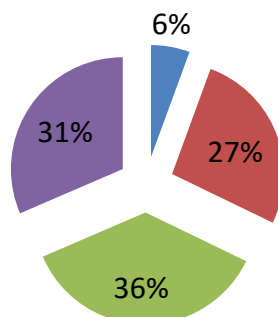

Graf 5: Neorganizované volnočasové aktivity

Pokud pubescent odpověděl ano v otázce číslo 5, musel zakroužkovat i otázku číslo 6: „Kolik času věnuješ denně neorganizovaným aktivitám“. Na výběr byly 3 možné odpovědi. Odpověď (a) 1 hodinu tráví bez dozoru dospělého 38 respondentů (27 %). Odpověď (b) 2-3 hodiny denně věnuje neorganizovaným volnočasovým aktivitám nejvíce 52 respondentů (36 %). Také podle odpovědi (c) 3 a více hodin tráví poměrně hodně respondentů 45 (31 %). Z předchozí otázky je 8 pubescentů (6 %), kteří netráví svůj volný čas neorganizovaně, (viz. Graf 6).

čas věnovaný neorganizovaným aktivitám (denně)

■ 0 hodin ■ 1 hodina ■ 2-3 hodiny ■ 3 a více hodin

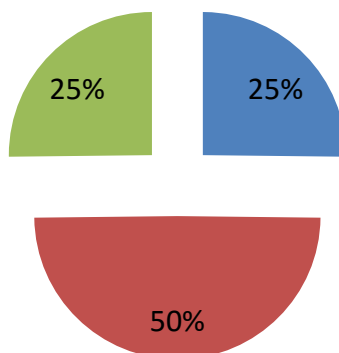

Graf 6: čas věnovaný neorganizovaným aktivitám

Úkolem 7 otázky bylo zjistit, zda žáci druhého stupně základních škol čtou knížky nebo časopisy. Bylo velmi překvapivé, že respondenti knihy / časopisy čtou poměrně často, zejména ty, které se týkají jejich koníčků. Tuto odpověď označilo 71 respondentů (50 %). 25 % respondentů (36 žáků) odpovědělo, že buď knihy / časopisy čtou, ale jen ty do školy a stejný počet respondentů odpovědělo, že knihy / časopisy vůbec nečtou, (viz. Graf 7).

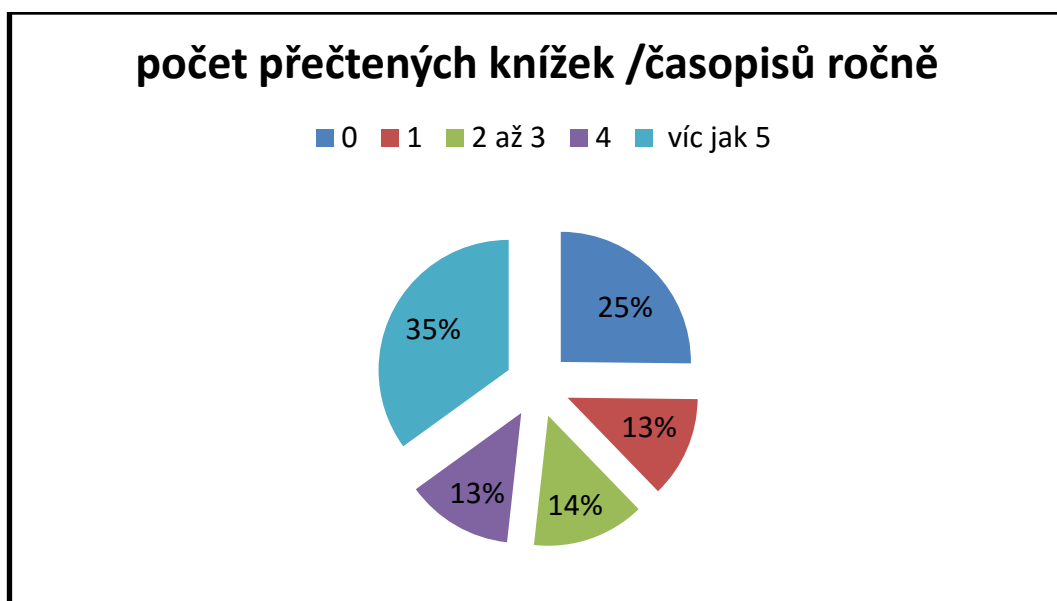
čtení knížek / časopisů

■ jen ty do školy ■ pouze týkající se mých koníčků ■ vůbec nečtu

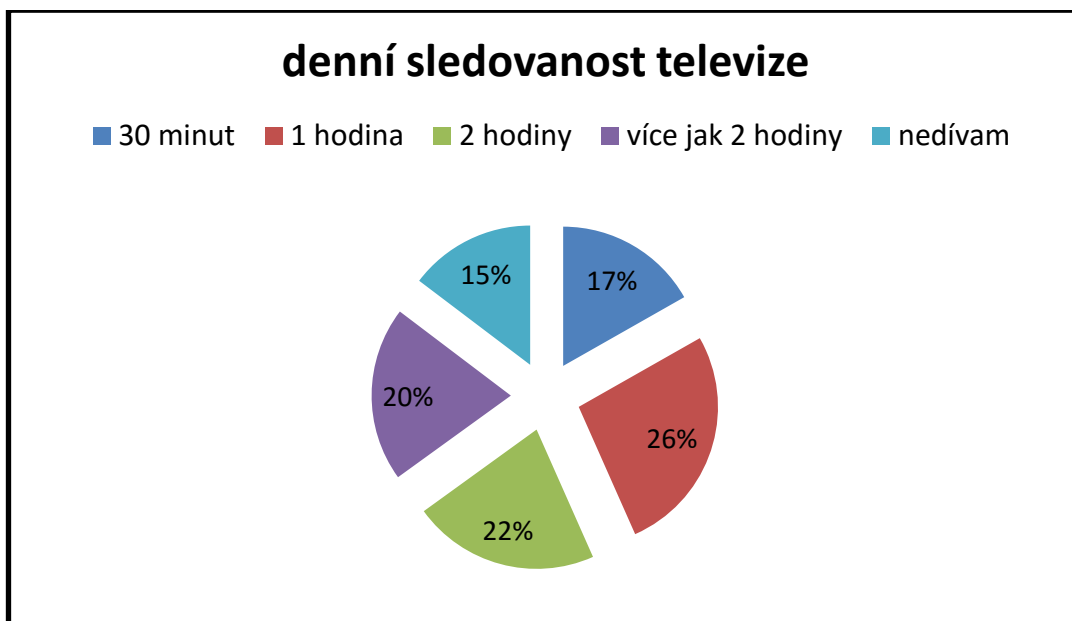
Graf 7: čtení knížek / časopisů

Další (osmá) otázka navazovala na předchozí otázku. Zjišťovala, kolik knih nebo časopisů ročně respondenti přečtou. Již z předchozí otázky víme, že 36 žáků (25 %) vůbec nečtou knihu ani časopis. Ukázalo se, že více jak 4 knihy (časopisy) přečte za rok 50 respondentů (35 %). U čtyř knih za rok markantněji poklesl počet čtenářů a to na 19 (13 %). 2-3 knihy ročně přečte o 1 žáka více (14 %) více než u 4 knih. Jednu knížku nebo jeden časopis přečte 18 respondentů (13 %), (viz. Graf 8).

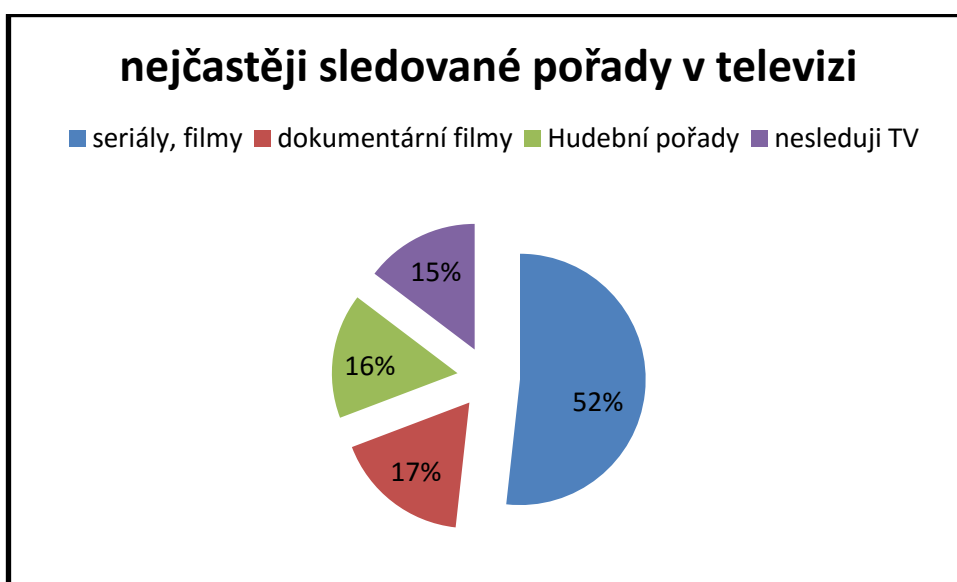
Graf 8: počet přečtených knížek / časopisů ročně

Devátá otázka je zaměřena na elektronická média. Otázka zjišťovala, jak často se denně dívají žáci druhého stupně základních škol na televizi. Celkem 24 pubescentů uvedlo, že televizi sledují přibližně 30 minut denně (17 %). Jednu hodinu sleduje televizi 38 dotazovaných, což představuje 26 %. Průměrně 2 hodiny za den uvedlo 31 dětí (22 %). Více jak 2 hodiny za den sleduje 29 (20 %) dotazovaných respondentů. Relativně hodně pubescentů uvedlo, že se na televizi vůbec nedívají. Tato hodnota připadá na 21 žáků (15 %), (viz. Graf 9).

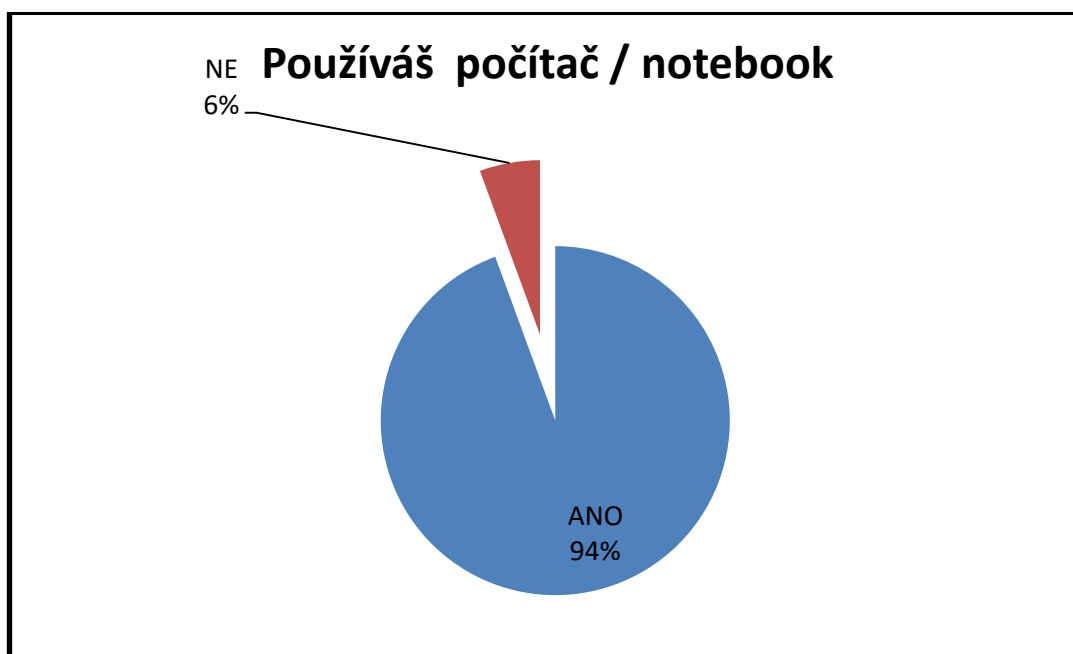
Graf 9: denní sledovanost televize

Otázka číslo 10 se věnuje pořadům, na které se nejčastěji pubescenti dívají. Nejvíce respondentů zakroužkovalo odpověď (a), tj. že nejčastěji sledují v televizi filmy nebo seriály. Jedná se 74 žáků, což odpovídá 52 %. Dokumentární filmy sleduje 25 respondentů (17 %). 23 žáků druhého stupně základních škol sledují hudební pořady (16 %). Zbýlých 15 % nesleduje žádné televizní pořady, (viz. Graf 10).

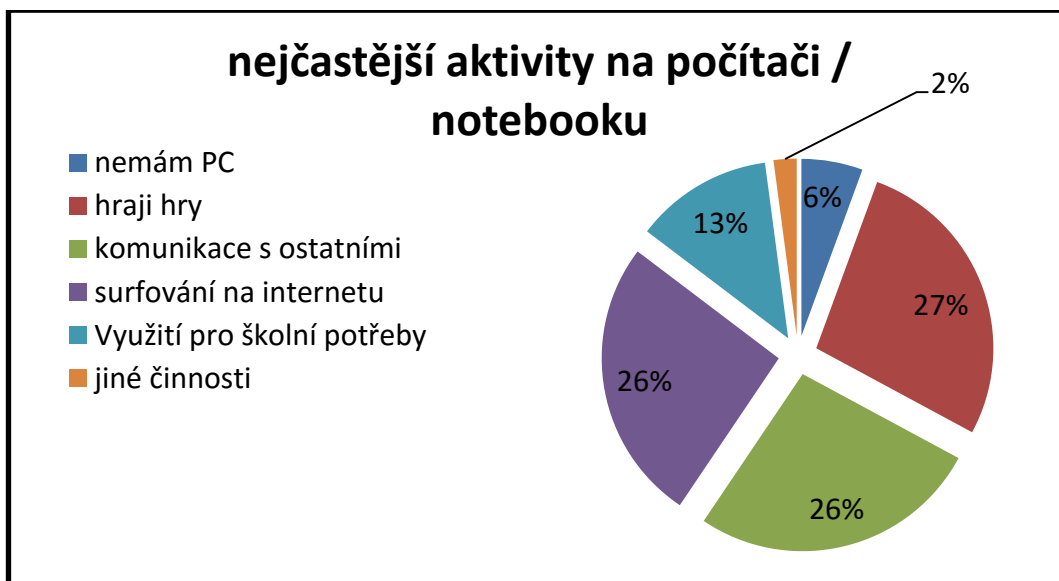
Graf 10: nejčastěji sledované televizní pořady

Vyhodnocením 11 otázky bylo zjištěno, že 135 pubescentů (94 %) má nebo používá doma počítač (notebook). Nejzajímavější u této otázky bylo, že 8 respondentů (6 %) zakroužkovaly odpověď ne a že jednalo se výhradně o dívky, (viz. Graf 11).

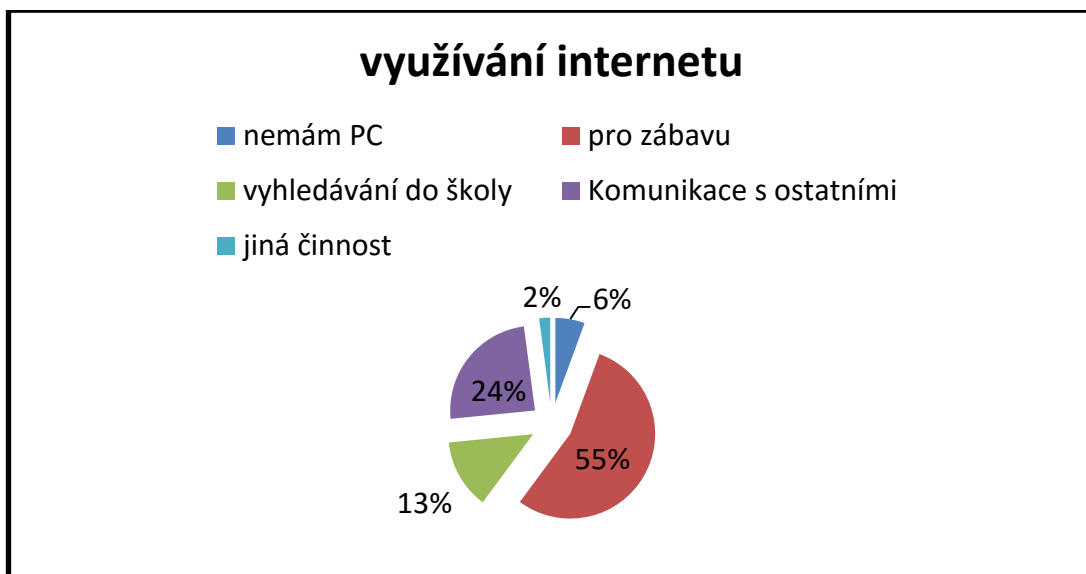
Graf 11: Používáš počítač / notebook

Dvanáctý dotaz je také zaměřen na počítače / notebooky. Cílem této otázky bylo zjistit, jakým činností se pubescenti věnují. První tři odpovědi na tuto otázku byly rozloženy téměř rovnoměrně, všechny tři varianty zakroužkoval stejný počet pubescentů. Nejvíce se však hrají strategické hry nebo střílečky. Tuto odpověď (a) zvolilo 39 respondentů (27 %). O jednoho žáka méně 38 (26 %) zakroužkovalo odpověď (b), že nejčastější aktivita je komunikace s kamarády nebo kamarádkami přes sociální síť. 37 pubescentů (26 %) využívá počítač pro surfování na internetu (c). Pouze 18 žáků (13 %) využívá nejčastěji počítač pro školní potřeby (d). Poslední možnost (e) jiná činnost vypsali pouze tři respondenti (2 %). Uvedli, že se dívají na filmy a jedna dvanáctiletá dívka odpověděla, že si na počítači píše různé vymyšlené příběhy nebo povídky, (viz. Graf 12).

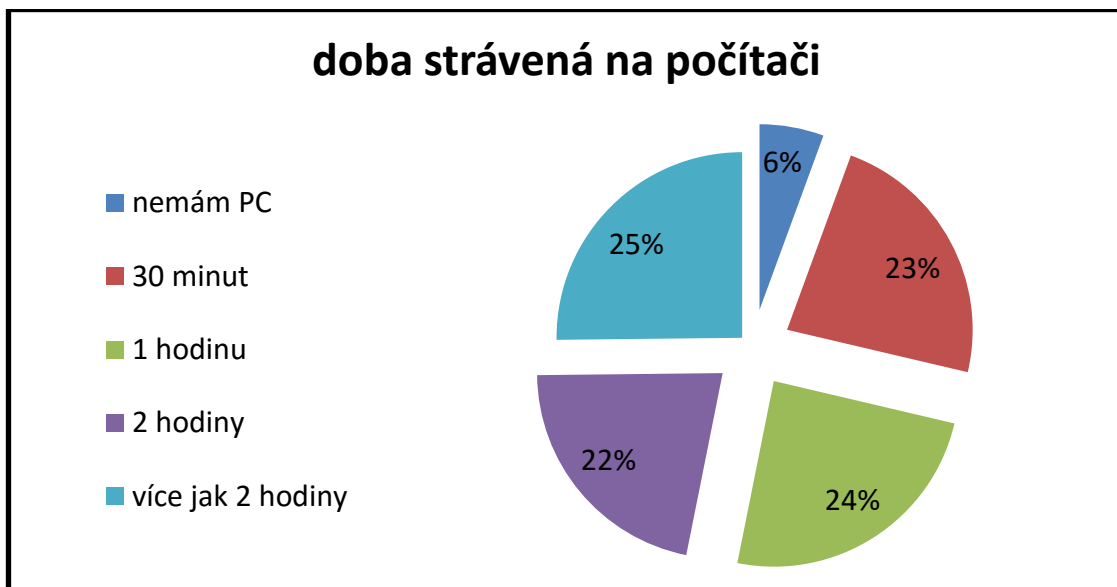
Graf 12: nejčastější aktivity na počítači (notebooku)

Internet je na prvním místě žebříčků hodnot pubescentů. Na níže uvedeném grafu můžeme sledovat, že nejvíce – 78 pubescentů využívá internet pro zábavu, to je 55 % dotazovaných. Odpověď (c), že využívají internet pro komunikaci s ostatními kamarády, zvolilo 35 žáků (24 %). Respondenti, kteří na webu vyhledávají užitečné věci do školy, zvolili odpověď (b). Tuto odpověď zakroužkovalo 19 žáků (13 %). Kolonku „jiné činnosti“ vypsali 3 žáci (2 %). Uvedli zde, že si prohlížíjí zajímavosti nebo zprávy a jedna dívka přes počítač sleduje seriály, které nestihla v televizi. Jeden respondent odpověděl, že na internet nesmí vůbec, (viz. Graf 13).

Graf 13: využívání internetu

Jak dlouho doma tráví u počítače pubescenti, nám odpoví čtrnáctá otázka. Tato otázka byla poměrně vyrovnaná, co se týče počtu respondentů a času stráveného u počítače. 30 minut tráví u počítače 33 respondentů (23 %), 1 hodinu označilo 35 žáků (24 %). Průměrně 2 hodiny tráví 31 žáků (22 %). Nejvíce však – 25 % dotazovaných tráví u počítače více jak 2 hodiny. Přesněji 36 respondentů, (viz. Graf 14).

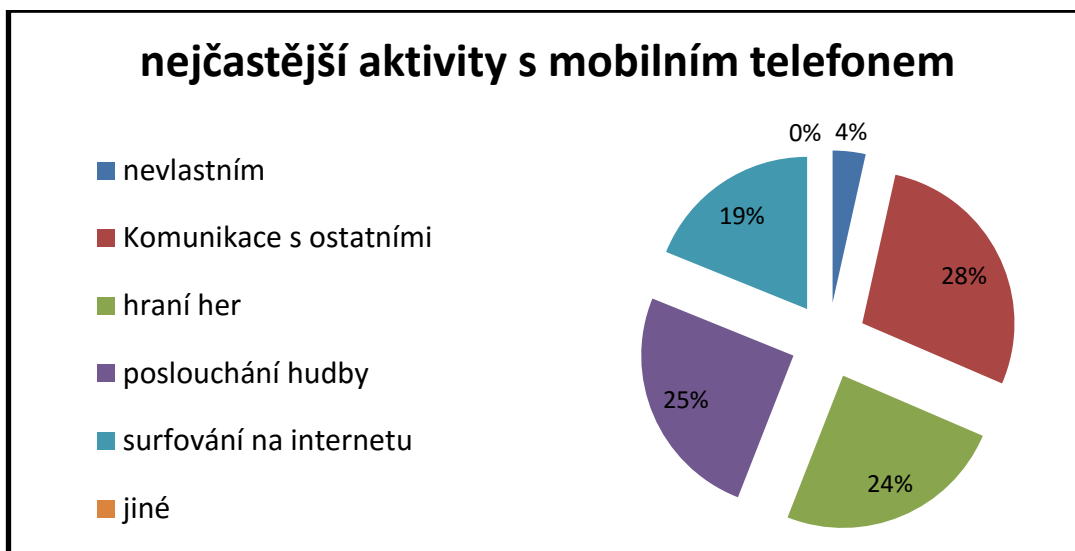
Graf 14: doba strávená u počítače

Předposlední otázka je opět dichotomická. Na otázku: „Máš mobilní telefon“, odpovědělo 143 respondentů, respektive všichni dotazovaní. Zde byla převaha kladné odpovědi. Možnost ano zvolilo 138 respondentů (97 %). 5 nejmladších žáků (3 %) nevlastní mobilní telefon, (viz. Graf 15).

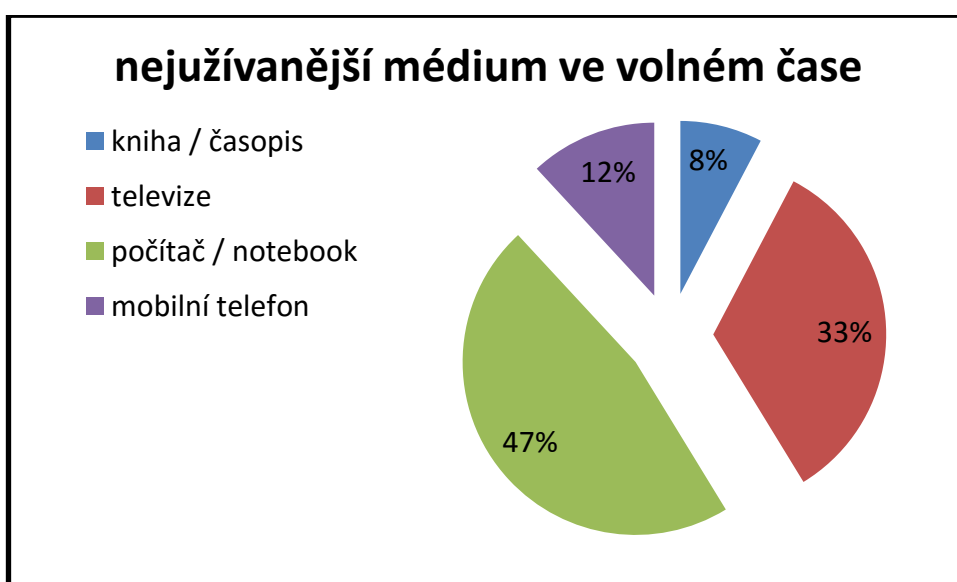
Graf 15: vlastníš mobilní telefon

K jakým činnostem nejčastěji mobilní telefon využívají žáci druhého stupně základních škol, nám zodpoví, šestnáctá otázka. K nejčastějším aktivitám patří telefonování nebo posílání textových zpráv. Tuto možnost zvolilo 40 dotazovaných (28 %). 35 žáků (24 %) uvedlo, že nejčastější aktivitou je hraní her. K poslechu hudby využívá mobilní telefon 36 žáků (25 %). Nejméně respondentů 27 (19 %) zvolilo možnost (d) surfování na internetu. Možnost „Jiné“ nevyužil žádný z dotazovaných.

Graf 16: nejčastější aktivity s mobilním telefonem

Poslední otázka je zaměřena na nejčastější používané médium ve volném čase žáků druhého stupně základních škol. Nejméně volného času tráví respondenti s knihou v ruce. Možnost kniha / časopis zvolilo 11 respondentů (8 %). Televizi sleduje 33 %, to je 48 dotazovaných. Nejvíce volného času tráví respondenti u počítače / notebooku a to 67 respondentů (47 %). Mobilní telefon používá ve svém volnu 17 respondentů (12 %). (viz. Graf 17)

Graf 17: nejužívanější médium ve volném čase

2.6 Vyhodnocení výzkumných otázek

V této části bakalářské práce si nyní shrneme výsledky výzkumného šetření a zodpovíme jednotlivé výzkumné otázky, které jsme si na začátku stanovili.

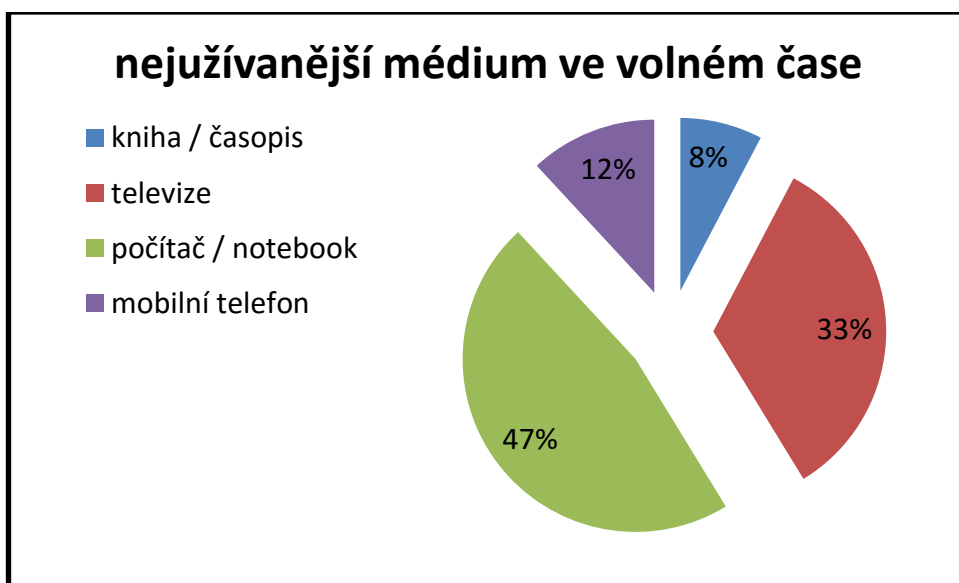
Výzkumná otázka č. 1: Jakým způsobem žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?

Výzkumná otázka č. 2: K jakému účelu žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?

Výzkumná otázka č. 3: Jak tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas?

Výzkumná otázka č. 1: Jakým způsobem žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?

Ke zjištění výzkumné otázky č. 1 nám poslouží dotazníková otázka č. 17. Způsob jakým využívají média ve volném čase je na prvním místě počítač / notebook. Odpověď počítač / notebook označilo 67 respondentů (47 %). Druhým využívaným médiem ve volném čase je televize, kterou sleduje 48 respondentů (33 %). Mobilní telefon užívá 12 % z dotazovaných, přesněji 17 žáků. Nejméně ve volném čase čtou knihy / časopisy. Knihu / časopis si vezme do ruky ve volném čase 11 respondentů (8 %). (viz. Graf 18)

Graf 18: nejužívanější médium ve volném čase

Výzkumná otázka č. 2: K jakému účelu žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?

K jakému účelu využívají média žáci druhého stupně základních škol, nám zodpoví dotazníková otázka číslo 7: „jaké knížky / časopisy čteš“, otázka číslo 10: „jaké pořady sleduješ nejčastěji v televizi“, otázka číslo 12: „Tvé nejčastější aktivity na počítači / notebooku“, otázka číslo 13: „K čemu doma nejčastěji využíváš internet“, a otázka číslo 16: „K čemu nejčastěji používáš mobilní telefon“. Z odpovědí na tyto otázky, jsem vybrala ty s největším počtem respondentů. Celkový počet respondentů je vždy 143 z dané dotazníkové otázky.

Tištěná média – knihy a časopisy – nejvíce respondentů 71 (50 %) z celkového počtu 143 respondentů odpovědělo, že čtou především knihy / časopisy, které se týkají především jejich koníčků.

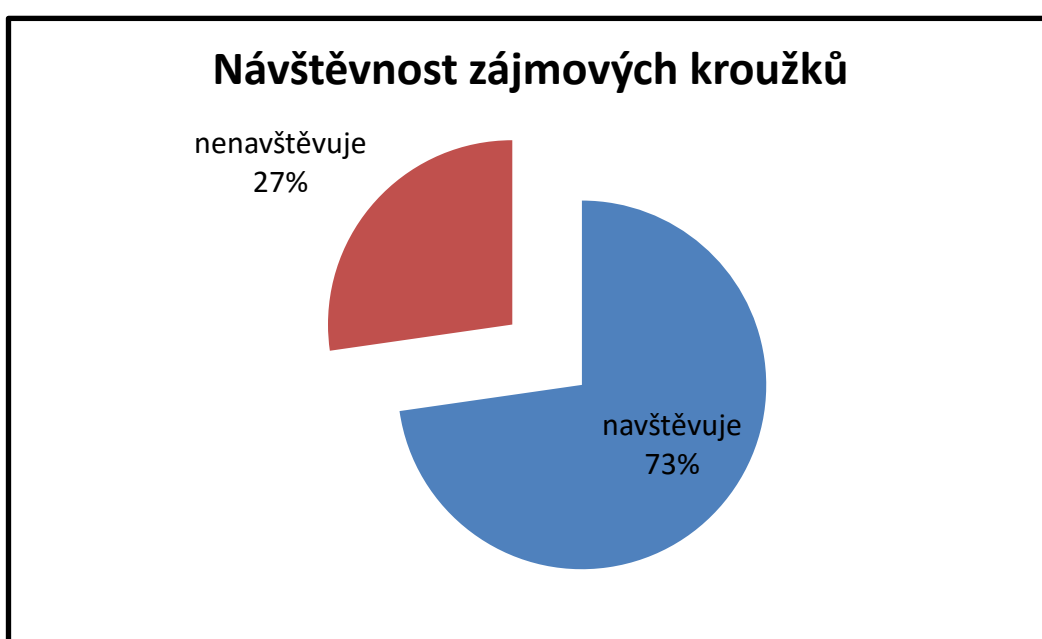
Ze 143 respondentů sleduje v televizi filmy nebo seriály 74 žáků (52 %). Počítač nebo notebook využívá 39 respondentů (27 %) především k hraní her. Pro zábavu využívá internet 78 respondentů (55 %) ze 143 dotazovaných. Z dotazníkové otázky číslo 16 je zřejmé, že mobilní telefon užívají respondenti ke komunikaci s ostatními. Toto tvrzení zvolilo 40 žáků (28 %) ze 143 respondentů.

dotazníková otázka	médium	Nejvyšší počty respondentů	v procentech	účel
č. 7	knihy/časopisy	71 respondentů ze 143	50% (viz. Graf 7)	čtení knih / časopisů, které se týkají mých koníčků
č. 10	televize	74 respondentů ze 143	52% (viz. Graf 10)	sledování seriálů, filmů
č. 12	počítač / notebook	39 respondentů ze 143	27% (viz. Graf 12)	hraní her
č. 13	Internet	78 respondentů ze 143	55% (viz. Graf 13)	pro zábavu
č. 16	mobilní telefon	40 respondentů ze 143	28% (viz. Graf 16)	komunikace s ostatními

Tabulka 1: Výzkumná otázka č. 2 - K jakému účelu žáci 2. stupně základní školy využívají ve volném čase média?

Výzkumná otázka č. 3: Jak tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas?

Na tuto výzkumnou otázku nám odpoví dotazníková otázka číslo 3 a číslo 5. Úkolem těchto dvou dotazníkových otázek je zjistit, zda tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas organizovaně nebo spíše neorganizovaně. Od celkového počtu 143 respondentů jsme zjistili, že svůj volný čas tráví spíše neorganizovaně. Takto nám odpovědělo 135 respondentů (94 %). Organizovaný volný čas volí 104 respondentů (73 %). Zbýlých 39 respondentů (27 %) nemají žádný zájmový kroužek.

Graf 19: Výzkumná otázka č. 3 - Jak tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas?

Graf 20: Výzkumná otázka č. 3 - Jak tráví žáci 2. stupně základní školy svůj volný čas?

2.7 Diskuze

V praktické části byly stanovené 3 výzkumné otázky. Pro zodpovězení otázek nám pomohlo výzkumné šetření, které probíhalo formou dotazníku. Dotazník vyplnilo 86 dívek (60 %) a 57 chlapců (40 %). První výzkumná otázka se nám potvrdila, že média elektronická jsou v dnešní době v převaze než média tištěná. Nejvyužívanějším médiem ve volném čase je počítač. Počítač zvolilo 67 respondentů (47 %). Každý den tráví u počítače 2 a více jak 2 hodiny 67 respondentů (47 %) ze 143 dotazovaných. Druhou nejužívanější aktivitou je sledování televize. V teoretické části máme tvrzení, že mladí lidé sledují televizi 3 hodiny denně. Z odpovědí u dotazníkové otázky 9 je zřejmé, že televizi sleduje více jak 2 hodiny pouze 29 z dotazovaných (20 %). Zajímavé bylo také zjištění u otázky 9, že na televizi se nedívá 21 dívek, to jsou všichni respondenti, kteří zakroužkovali odpověď „nedívám“.

Druhá výzkumná otázka nám pouze potvrdila, že pubescenti využívají média pouze pro zábavu, relaxaci a odreagování. V televizi sledují především filmy nebo seriály, na počítači 39 pubescentů (27 %) z dotazovaných nejvíce hraje hry nebo „střílečky“. U této 12 otázky je hodně počítačových aktivit, které se liší o jednoho respondenta. Protože druhou nejčastější odpovědí je komunikace s ostatními přes sociální sítě a třetí nejčastější odpověď byla, že na počítači surfují na internetu. Na druhou stranu bylo příjemné zjištění, že pubescenti čtou knihy / časopisy týkající se především jejich koníčků. Tuto odpověď zvolilo 71 respondentů z celkového počtu 143.

Poslední výzkumná otázka se týkala volnočasových aktivit žáků druhého stupně základních škol. Nejvíce překvapující je graf číslo 3, kde 73 % (104 žáků) navštěvuje nějaký zájmový kroužek. Ostatní respondenti zvolili možnost NE, že nemají žádný zájmový kroužek. 4 graf nám ukázal, že 23 respondentů navštěvuje 4 a více kroužků týdně. Literatura spíše uvádí, že s přibývajícím věkem zájem o kroužky klesá. Bez dozoru dospělého tráví svůj volný čas 135 respondentů (94 %). Neorganizovaným aktivitám se věnuje 2-3 hodiny denně 52 respondentů (36 %). Nejvíce mě překvapilo, že za zakroužkovanou odpověď 9 respondentů dopsalo, že nevíce volného času tráví na zahradě. Zbylých 8 respondentů (6 %) netráví svůj čas neorganizovaně.

3 ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme si potvrdili, jak jsou pro pubescenty a nejen pro pubescenty důležitá v životě média. Jejich volný čas využívají především k zábavě a odpočinku. Volný čas plní několik funkcí, které vytváří správné podmínky pro seberealizaci a rozvíjejí osobnost člověka. Důležité jsou především organizované volnočasové aktivity, které zabraňují a omezí negativní vlivy. Tyto aktivity jsou vedeny odborníkem a většinou jsou pravidelné oproti aktivitám neorganizovaným. S rostoucím věkem je menší zájem o organizované trávení volného času. I přes velké ovlivňování médií, je stále poměrně velký zájem o aktivity organizovaného charakteru. Je možné, že s nástupem na střední školu zájem o aktivity opadne. Ale nelze opomenout, že intenzivněji roste zájem o trávení volného času s médií. Pro pubescenta, který se musí vypořádat se spoustou změn, hledá vlastní identitu a chce trávit svůj volný čas individuálně, hrají v jejich životě velkou roli média. Pubescenti jsou největšími konzumenty médií. Proto je důležité se problematikou využívání médií ve volném čase žáků druhého stupně základních škol zabývat. Zaměřit se také na rodiče a jejich životní styl, který pubescenti od nich přebírají.

Z výzkumného šetření bakalářské práce nejvíce používané médium je počítač, který pubescenti využívají především pro zábavu. Hrají strategické hry, komunikují s ostatními přes sociální sítě nebo surfují na internetu. Nejméně však využívané médium jsou knihy / časopisy i přesto, že knihy jsou kulturním dědictvím každé v zemi. Pozitivně působí na gramotnost dětí a mládeže, rozvíjí jejich fantazii i slovní zásobu.

I přesto, že média jsou ničiteli správného trávení volného času, jsou média známkou pokroku lidstva. Například internet nás spojuje se celým světem, ulehčují nám život a dozvídáme se i nové poznatky a vědomosti. Bohužel pubescenti tyto možnosti nevidí a užívají média pouze pro zábavu, nebo způsob jak zahnat nudu.

4 POUŽITÁ LITERATURA

BLAŽEK, Bohuslav. Tváří v tvář obrazovce. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, 199 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-11-7.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

NĚMEC, Jiří. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2002, 119 s. ISBN 80-7315-012-3.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Média a společnost. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 207 s. ISBN 80-7178-697-7.

JIRÁK, Jan. 10 let v českých médiích. Vyd. 1. Praha: Portál pro Newton Information Technology, 2005, 142 s. ISBN 80-7178-925-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora. Děti a online rizika: sborník studií. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.

MCLUHAN, Marshall. Jak rozumět médiím: extenze člověka. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1991, 348 s. Eseje (Odeon). ISBN 80-207-0296-2.

MUSIL, Josef. Elektronická média v informační společnosti. Praha: Votobia, 2003, 261 s. Institut mediální komunikace. ISBN 80-7220-157-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

SAK, Petr a Jiří MAREŠ. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.

SCHELLMANN, Bernhard. Média: základní pojmy, návrhy, výroba. Vyd. 1. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, 482 s. ISBN 80-86706-06-0.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. Masová komunikace a veřejné mínění. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 230 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3563-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje:

Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let. *Národní institut dětí a mládeže MŠMT: Národní registr výzkumu o dětech a mládeži* [online]. 2011 [cit. 2014–06–09]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1310479648.pdf>.

5 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník

Dotazník

Ahoj!

Před Tebou leží anonymní dotazník.

Tento dotazník mi pomůže zjistit, jakým způsobem a k jakému účelu využíváš **média ve volném čase**.

(média = počítač, internet, časopis, knihy, televize, apod.) A zda trávíš svůj volný čas organizovaně či neorganizovaně.

Všechny odpovědi, prosím, uveď **pravdivě** a vyber pouze **jednu** odpověď.

Vyber správnou odpověď.

1. Jsi? MUŽ ŽENA

2. Věk? _____

3. Navštěvuješ během týdne zájmový kroužek?

ANO NE

4. Pokud ano, kolik zájmových kroužků týdně navštěvuješ?

- a. 1
- b. 2
- c. 3
- d. 4 a více

5. Trávíš svůj volný čas i neorganizovaně?

(to jsou aktivity venku bez dozoru dospělého, trávení času s kamarády apod.)

ANO NE

6. Pokud ano, kolik času věnuješ denně neorganizovaným aktivitám?

- a. 1 hodinu
- b. 2 – 3 hodiny denně
- c. 3 a více hodin

7. Čteš knížky / časopisy? A jaké?

- a. Jen ty do školy
- b. Pouze ty, které mě zajímají – týkají se mých koníčků
- c. Kničky ani časopisy nečtu

8. Pokud nečteš knížky/časopisy, neodpovídej. Kolik přibližně přečteš knížek/časopisů za rok?

- a. 1
- b. 2 až 3
- c. 4
- d. Více jak 4

9. Jak často se denně díváš na televizi?

- a. 30 minut
- b. 1 hodinu
- c. 2 hodiny
- d. Více jak 2 hodiny
- e. Nedívám

10. Pokud si zakroužkoval/a u otázky 9. odpověď a. až d. – Na co se v televizi nejčastěji díváš?

- a. Seriály, filmy
- b. Dokumentární filmy (o přírodě, historii apod.)
- c. Hudební pořady

11. Máte doma počítač nebo notebook, který používáš?

ANO

NE

12. Pokud si odpověděl ANO na otázky č. 11 – Co nejčastěji děláš na počítači / notebooku?

- a. Hraji strategické hry, střílečky či jiné hry
- b. Povídám si / píši si s kamarády/kamarádkami (přes skype, chat, facebook či jinou sociální síť)
- c. Prohlížím si na internetu to, co mě baví
- d. Využívám pouze pro školní potřeby
- e. Jiná činnost _____

13. K čemu doma internet nejčastěji využíváš?

- a. Pro zábavu
- b. Pro vyhledávání věcí do školy
- c. Pro komunikaci s ostatními kamarády
- d. Jiná činnost _____

14. Kolik času denně doma trávíš na počítači?

- a. 30 minut
- b. 1 hodinu
- c. 2 hodiny
- d. Více jak 2 hodiny

15. Máš vlastní mobilní telefon?

ANO

NE

16. K čemu nejčastěji využíváš mobilní telefon?

- a. Telefonování, posílání sms zpráv (jiné aplikace ke komunikaci – WhatsApp, Viber apod.)
- b. Hraní her
- c. Poslouchání hudby
- d. Hledání na internetu
- e. A jiné _____

17. Který z uvedených médií užíváš nejčastěji ve volném čase?

- a. Knihu / časopis
- b. Televizi
- c. Počítač / notebook
- d. Mobilní telefon

Děkuji za tvůj čas 😊